

ARGIA

ETXEBIZITZA KOOPERATIBAK **Zahartzaroan ere komunitatean eta burujabe**

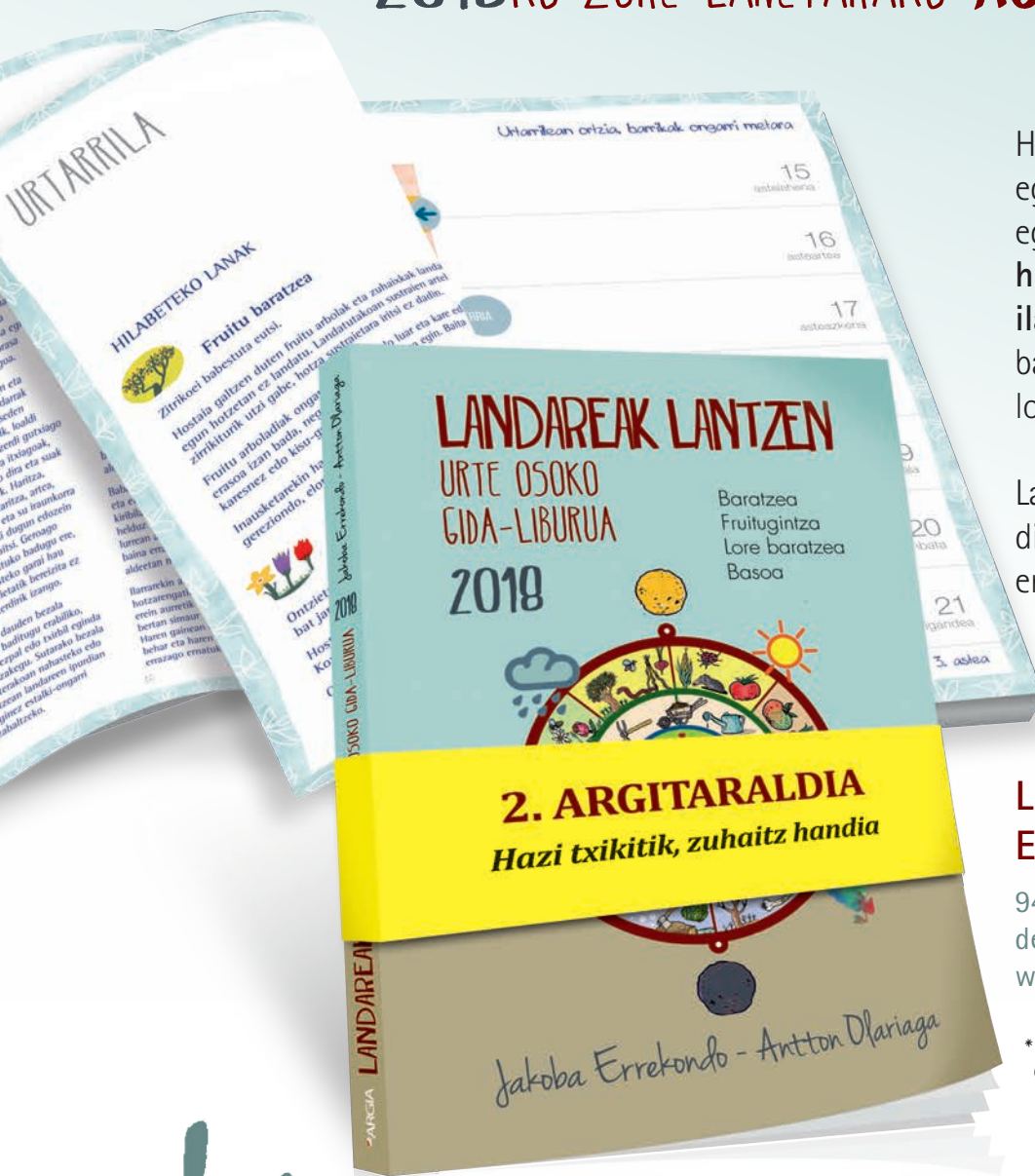
» ARANTZA SANTESTEBAN: "SORKUNTZAREN BIDEZ BESTE DISKURTSO POLITIKO BATZUK AZALERATU NAHI DITUT"
» MIREN LARRION: "ZALANTZAN JARTZEN DUT EAJ ERABAKITZEKO ESKUBIDEAREN DEFENTSAN ARITUKO DENIK"

AXDI

Jakoba Errekondoren liburu berria
Antton Olariagaren ilustrazioekin

LANDAREAK LANTZEN

2018ko ZURE LANETARAKO AGENDA

Hemen duzu urte osoan
egin beharreko lanen
egutegia, **saso**i bakoitzari,
hilabete bakoitzari eta
ilargialdiari lotuta:
baratzean, fruitu arboletan,
lorategietan eta basoan.

Lan hauek noiz eta nola egin
ditugun jasotzeko aukera
ematen du agenda honek.

**LIBURUA
ESKURATZEKO***

943 371 545
denda@argia.eus
www.argia.eus/denda

*Jakoba Errekondok sinatzeko aukera

PANORAMA

- 4 Asteko argazkia
- 6-9 Albisteak
- 7 Hor dena gailu
- 10 Elitea %1 aberatsena?
Mintza gaitezen ondoen bizi
den beste %20az ere

IRITZIAK

- 17 Aiala Elorrieta Agirre
- 18 Eneko Gorri
- 19 Ana Mendia
Edu Zelaieta

"Gaur egun iraultza sozial bat zer izan daitekeen Katalunian ikusi dugu"

- 35 GURE ESKUBIDEAK
- 36 DENBORAREN MAKINA
- 38 BIZI BARATZEA
- 40 ARGIA KOMUNITATEA
- 48 KULTUR KRITIKA
- 50 ZUZENENKO EMANALDIA
- 51 DENBORA-PASAK
- 52 ARGI-KONTRA:
ESTI BESA
- 54 BERANDUEGI

AZALEKO ILUSTRAZIOA: AXPI

SAKONEAN

- 12 | Arantza Santesteban zinemaz, gatazka politikoaz, kartzelaz eta feminismoaz / Reyes Ilintxeta
- 20 | Zahartzaroan, etxebizitza kooperatiboa / Mikel Garcia
- 26 | Miren Larrionekin elkarrikteta udalgintzaz, Eusko Legebiltzarraz eta EH Bilduz / Mikel Asurmendi
- 30 | Noiz aukeratu batua eta noiz euskalkiak zinema eta telebistan? / Onintza Irureta
- 32 | Julià de Jòdarrekin elkarrikteta Kataluniako prozesuaz / Xabier Letona
- 42 | Furakanetan kulunka / Itxaro Borda eta Axi
- 46 | Millenialek ez dute paperezko liburua hil / Gorka Bereziartua

ARGIA KOMUNIKAZIO PROIEKTUA HARPIDEDUNEN ETA LAGUNTZAILEEN BULTZADAREKIN ATERATZEN DUGU AURRERA. MILA ESKER DENOI.

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA ETA HIZKUNTZA
POLITIKA SAILA

Gipuzkoako Foru Aldundia

DOAN ETA LIBRE

ARGIAKO EDUKIAK KOPIATU, MOLDATU, ZABALDU ETA ARGITARA DITZAKEZU, GURE EGILETZA AITORTU ETA BALDINTZA BERETAN EGINEZ GERO.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L.

Ametzagaiña Taldeko partaidea.

Lehendakaria: Bego Zuza.

Zuzendaria: Estibxu Eizagirre.

Erredakzioa: Andoni Mikelarena, Axi Lopez, Estibxu Eizagirre, Gorka Bereziartua, Jon Torner, Lander Arbelaitz, Mikel Asurmendi, Mikel Garcia, Miren Osa, Onintza Irureta, Pello Zubiria, Urko Apaolaza, Xabier Letona.

Diseinua: Sergio Labrador.

Argazkilaria: Dani Blanco.

Produktzioa eta inprimaketa: Antza S.A.L.

Administrazioa: Jone Arzallus, Mari Karmen Loarte, Marijo Aiertza.

Salmenta: Idoia Arregi, Ixabel Bereziartua, Karlos Olasolo, Maite Arrieta, Olatz Korta.

Idazkaritza: Aloña Sorazuze, Bego Zuza.

Web garapena: Asier Iturralde.

Informatika: iameta interaktiboa, S.L.

Interneten: www.argia.eus

Lege gordailua: SS 837-2012.

ISSN: 0213-909X.

Batzorde parekidea: 72562 E.

HELBIDEAK:

Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 371545.

Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 473163.

Bizkaia: Eleizalde 1, 2-D. 48600 Sopela. Tel.: 94 6765580.

Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 222285.

POSTA ELEKTRONIKOAK:

Komertziala: komertzial@argia.eus

Harpidetza: harpide@argia.eus

Erredakzioa: kazeta@argia.eus

ARGIA KIDETZA:

Harpidetza lotuta egon beharrean, kidetza ARGIAren proiektua indartzera dago lotuta. Kideek, egokitzat duten ekarpen ekonomikoa eginez, ARGIAk argitaratzen dituen kazetaritza lanak (aldizkaria, Larri, Aktualitatearen Gakoak) jasotzeko aukera izango dute. Batez beste, ARGIA Jendeak 12,50 € jartzen ditu hilean. Harpidetza tarifak: ARGIA astero (150 € urtean), ARGIA hamabostean behin (80 € urtean) eta ARGIA hilean behin (42 € urtean).

EKONOMIA SOZIAL ERALDATZAILEAREN SAREKO KIDE

PANORAMA

Negua da eta elurra egin du

Ez dakigu Euskalmetek aginduta izan den, baina urtarilaren hasieran elurra egin du. Gogotik. Eta ostera ere, natura eta gizakion ezina bilakatu zaizkigu albiste. Menpean hartu ezin dugunak ezinegona sortzen jarraitzen du, eta errua noren lepoan ezarri bilatzea lasaigarri omen zaigu. Elurrak gogorarazi digu, egoskortuta ere inoiz ez dugula natura erabat aurreikusi eta kontrolatuko. Eta bien bitartean, urtero lege, elurrak edertu ditu bazterrak eta gure abiadura moteldu. Ez da urtea hasteko era txarra.

Argazkia : Ekaitz Zilarmendi Urrutia · Testua: Axier Lopez

“Nahiago nuke norbait mendian hiltzen den bakoitzean komunikabideetan ematen zaion oihartzun bera ematea langile bat lanean hiltzen den bakoitzean”

@ulaiar

“ETB1 euskaraz dugun kate bakarra da eta ez dute ezer egiten. Horrek loa kentzen dit, ‘Go!azen’ ez da nahikoa!”

Gaizka Izagirre
(Gaztezulo)

“Txotx irekierak 25 urte, eta hamalau bider kirolariak protagonista. Beste eragile batzuen lana aitortzeko modua ere izan daiteke txotx irekiera”

Jon Torner (argia.eus)

“Bi ezagunek galdetu didate zergatik deitzen den Maravillas Iruñeko gaztetxea. Ez zekiten nor zen Maravillas Lamberto. Horretarako ere balio du gaztetxeak, memoria @berpizten ari da”

@ikertb

Etorkinak kanporatzeko aginduak gelditu ditu epaile batek

Miren Osa Galdona

@Mirentx_U

Nafarroako Auzitegiko epaile batek Europar Batasuneko Justizia Auzitegiaren ebazpen bat erabili du etorkinak kanporatzeko aginduak gelditzeko. Europako sententzia baten arabera, herritar bat kanporatzeko orduan ez dira soilik aurrekari penalak kontuan izan behar, baldintza pertsonalak ere pisu handia dute ebazpenean. Hala nola, egoera familiarra edo lan esparrua. Zirrikitu legal horri tiraka, bi kanporatze bertan behera geratu dira.

Diario de Noticias egunkariak jaso duenez, Nafarroako Lurralde Auzitegiko epaile batek bi alegazio berretsi ditu kanporatzeen aurka. Administrazioak hartutako erabakiari muzin eginez,

epaileak Europako ebazpenak bermatzen dituen baldintza pertsonalak erabili ditu argudio gisa kanporaketak gelditzeko. Biek daramatzate hamar urte baino gehiago Nafarroan bizitzen, eta egoera ezberdinak dituzten arren, administrazioak aintzat hartzen dituen baldintzak oso “orokorrak” direla argudiatu du.

2015ean Kode Penalak aldatu zen eta ordutik urtebeteko kartzela zigorrak isuntzat jotzen dira. Epaileak ebatzi duenez, isun soil bat ez da nahikoa kanporatuak izateko. Gainera, gizartearentzat ez direla “mehatxu” dio eta Nafarroan sustraituta daudela: kasuetako batek seme-alabak eta lan egoera egonkorra ditu. Bigarrenak familia guztia Euskal Herrian du eta egun ez du inongo lotura zuzenik jatorrizko herrialdearekin.

“Gazteen inguruan sortzen dituzten irudi estereotipatuak baztertu nahi ditugu”

GARAZI CONDE ORUBE, BLAI GAZTE TELEBISTA SORTU BERRIKO KIDEA

Sareko telebista berriaz aritu da Conde: “Telebista alternatibo bat sortu dugula uste dut, ikuspuntu kritikotik eduki propioak ekoiztu eta argitaratzeko aukera emango diguna. Hedabide handiek Euskal Herriko gazteen inguruan sortzen dituzten irudi estereotipatuak baztertu nahi izan ditugu. Gazteok gazteontzat sortu dugu (...) Hiru saio mota izango dira momentuz: ikuspuntu kritikotik landuko den mahai-ingurua, umorezko albistegia eta gazte musikariak oinarri dituen saioa. Ikaragarritzko erronka izan da”. **ARGIA.EUS (2018-01-04)**

FAUNA PUBLIKOA

"Garaia da berriz ere hitz egiteko Guggenheim handitzeari buruz"

Juan Ignacio Vidarte,
museoko zuzendaria (El Correo)

Beltxargen aintzira autonomikoa

Gorka Bereziartua Mitxelena
 @boligorria

Ballet-koreografia bateko pausoa balitz bezala begiratu behar zaio adierazpen honi. Ondo kalkulaturik, perfekzioz gertu. Musika edozein izan daiteke, baina tira, demagun Txaikovskiren *Beltxargen aintzira* aukeratzeko dugula, haren protagonistetako batek, Siegfried printzeak, 21 urte bete behar baititu, juxtu Guggenheim museoak bezala.

Entzuten duzue doinua? Bale, ba imajinatu orain Guggenheimeko zuzendaria eszenan sartzen arropa estuak soinean dituela, hanka puntetan; imajinatu garesti jantzi-tako ikusle goaren txalo beroak, azkeneko urte osoan zifra handiz inguratuta agertu baita Bilboko edifizio titanikoa prentsako titularretan. Eta zenbaki positiboak dira oraingoan, ez duela hamar urtekoak bezala, museoko finantza-zuzendari Roberto Cearsolok ia 500.000 euro lapurtu zituelarik; edo 2002koak, artelanak erosteko dibisa-truke batean sei milioi "galdu" baitziren. Ups.

Ahaztu horiek, publikoa poltsikoan sartuta hasi da dantzatzeko Vidarte beltzarga azkenaldiko arrakastaren erritmoan. Baina lekua falta zaiola dio, ederregiak dituela hegala orain arteko putzuan segitzeko. Agertuko ote da printzeren bat edo, besterik ez bada, kargudun autonomiko-foralen bat, oraino maitasunik ezagutu gabea eta txekke-sorta potolo bat daukana animalia zuri honen dantza laguntzeko prest?

Ikuskizuneko libretorik ez daukat, baina esango nuke gutxi falta dela hurrengo eszenan herri honetako notablen batek Guggenheim berri baten proiektuaz hitz egiteko, gauza "estrategiko" eta beraz ezinbesteko gisa: 20. urteurrenak ordeka jarri dio Urdaibaiko proiektu frustratuak erakutsi zuen aldapari. Propaganda mediatikoa eta aurrekontua elkarrekin dantzatu: mila aldiz errepikatuta ere, funtzionatzen segitzen du ikuskizunak. ■

**EZ
HANKA
EZ
BURU!**

AÑUR

ANALISIA

JAIZKI FONTANEDA / ARGAZKI PRESS

De Miguel Auzia: EAJri lotutako ustelkeria epaitegietan

Lander Arbelaiz Mitxelena
@larbelaiz

“De Miguel auzia EAEko ustelkeria prozesurik garrantzitsuena da”, deskribatu zuen Espainiako Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak 2017ko martxoan. EAJko hainbat kide-ohik gidatutako legez kanpoko komisioen ustezko trama epaituko dute. Fiskaltzak 119 urteko espetxe zigor eskaera egin die 26 auzipetuei.

Enpresari batek fiskaltzari egindako salaketak lehertu zuen gaia. Adjudikazio publiko baten trukean 100.000 euroko komisioa kobratu nahi ziotela salatu zuen. 24 grabazio eta emailak aurkeztu zituen frogara gisa. Hari horri tiraka, Ertzaintzak mahai gainera atera zituen komisiotan kobratutako beste 700.000 euro, legez kanpoko operazioetan 16 milioi euro eta beste proiektu urbanistiko batean 65 milioi. EAJk Araban zuen bigarren arduraduna, Alfredo de Miguel diputatu ohia jotzen da komisiok kobratzeko enpresa sarearen buru. Poliziaren arabera sozietate horiek EAJk gobernatutako udaletxeetan –Zigoitia eta Lapuebla de Labarca– emandako obra publikoen kontratuen %4 inguruko ordainketak jaso zituzten bi alditan. Sekula egiten ez ziren aholkularitza-lan gisa kamuflatzeko zituzten fakturak.

Ondorengo delituak egozten zaizkie besteak beste: Kontratazioan iruzurra, prebarikazioa, diru publikoaren erabi-

lera okerra, dokumentu publikoen falsutztea, influentzia trafikoa, funtzionarioen-eroskeria eta diru zirutztea. Orain arte, akusazio guztiak gezurtatu dituzte ikertuek; kasualitateak, gaizkiulertuak edo Ramos epailearen eta Izagirre fiskalaren “fabulak” direla adierazi zuen Cuatrecasas bufeteko De Miguelen abokatuak. Bide batez, Cuatrecasas abokatuen bufetea ere arakatu du Poliziak PPreu ustelkeria kasuen harira.

Alfredo de Miguelez gain, Araba Buru Batzarreko kide izandako Koldo Otxandiano eta Aitor Telleria eseriko dira beren emazte Ainhua Bilbao, Araceli Bajo eta Iratxe Gaztelu-Urrutiarekin; baita Arabako Parke Teknologikoko zuzendari ohi Alfonso Arriola, Jon Iñaki Echaburu, Francesc Fernandez Joval eta Jesus Arruti enpresariak, Eusko Jaurlaritzako Gazteria saileko zuzendari Xabier Sanchez Robles, Jaurlaritzako Kulturako kontseilari-orde Gurutz Larrañaga eta EAJk Leioan zuen zinegotzi Iñaki San Juan ere.

Orotara 150 lekuko eta peritok hartuko dute parte auzian. EAJk egindako adierazpenei behatuta, agerikoa da beldur diola auzia mediatiko bilakatzea, ondorio politikoak kalkulatzeko dirrelako. Bere burua kudeatzaile on gisa aurkeztu ohi duen EAJri zer faktura pasako dion ikusteko dago. Europarekin beharrean, Espainiarekin konparatuz eraikitako *Euskal Oasiaren* ideia ez dela sostengatzen erakusten du epaiketako argazkiak.

EKONOMIAREN TALAIAN

Kalitate hobeagoko enplegua?

Juan Mari Arregi

Urte berria iristen denean, gobernu guztiek nahi dute, euren diskurtsoetan, enpleguaren inguruan duten kezka larria iragarri. Eta jakina, kalitate hobeagoko enpleguaren alde aritzen dira. Baina euren politikek prekarietatea sustatzen dute: lanpostu berrien %92 prekarioa da. Aurten ere, EAEko eta Nafarroako gobernuak publizitate kanpaina egin dute, autogobernuaz eta enpleguaren inguruan duten kezka. Baina hitz horiek, Gabonetako diskurtsoak izanagatik, ez diote errealtateari erantzuten.

Autogobernuak kateaturik segitzen du Madrilgo Gobernutik hartzen diren erabakien ondorioz, bere arauak urratzen jarraitzen baitu, eta duela dozenaka urte EAEn eta Nafarroan garaturik egon beharko liratekeen eskumenak beretzat dauzka oraindik. Madrilek funtzionarioei soldatak izoztea inposatu du, eta Gasteiz nahiz Iruñea bide beretik doaz, nahiz eta hitz emanda zuten %1,5eko igoera eskasa, eta aurrekontuetan horretarako partidak dituzten.

Urkilluk esan digu urte berri hau kalitate hobeagoko enpleguarena izango dela, baina bi egun geroago erabaki du bere lantalde osoaren soldatak izoztea. Kalitatea aipatzen du, bere enpresa publikoetan %35eko behin-behinekotasuna dagoenean. Barkos, pozarren kontzertu ekonomikoa berri duela, Madrilen oinpean jarri da eta hark inposaturiko soldata izozketa onartu du enplegatu publikoentzat.

Ondo legoke publizitate-diskurtsoak abandonatu eta benetako errealtatea erakutsiko balute, Madril aitzakiatzat hartu gabe. Madrilek begira jarraitzen duten bitartean, berdin jarraituko dugu. Lan harremanak, berdintasuna, kalitate oneko enplegua eta babes soziala lehene-tsiko dituen burujabetza prozesu baten alde egitea, hori da bidea.

18/98 auziko azken presoak kalean

SORIA. 18/98 makrosumarioko azken presoak zen Joxean Etxeberria, abendu amaieran Txema Matanzas abokatua espetxetik atera zenetik. Hamar urte espetxean igaro ondoren, urtarrilaren 4 goizean atera zen Soriako espetxetik. 1998ko uztailean abiatu zuen Baltasar Garzón epaileak 18/98 auzia, *Egin* egunkaria eta irratia itxiz. “Dena da ETA” teoriararen oinarrituta, Joxemi Zumalabe fundazioaren, Xaki nazioarteko harremanetarako elkartearen, Ekinen eta KASen aurka jo zuen epaileak, besteak beste. Guztira 47 lagun auzipetu zituen.

Euskaltzaindiak definizio batzuk alda ditzake, genero berdintasuna oinarri

Argia

Abenduaren 22ko osoko bilkuran Euskaltzaindiaren Hiztegia egin beharreko zenbait zuzenketa aurkeztu ziren, tartean genero-berdintasunarekin zerikusia dutenak. Kontrakorik ez bada, ontzat emango dira proposamenak.

Gizartea aldatuz doa

Gizartea aldatuz doala argudiatu du Akademiak. “Aitaginarreba” hitza “senarraren aita emaztearentzat, edo emaztearena senararentzat” definitzen da eta proposamen berria honakoa da: “Ezkontideetako baten aita beste ezkontidearentzat”.

Errain

“Errain” hitzaren definizioa “semearen emaztea” izatetik “semearen edo alabaren emaztea” izatera igaroko litzateke, gizarte-ereduaren aldaketa hobeto islatu asmoz. Familia-loturretan bakarrik ez, dinastia-kontuetan ere egin da aldaketarik.

Iraitz, neska izena da

Euskaltzaindiak ez du argitu antzeko neurriarik hartuko ote duen pertsonen izenei dagokienez. 2001etik sexua-aren arabera bereizketak finkatu zuen izenetan eta izena genero bati lotuta uzteak buruhauste ugari ekarri dizkio bati baino gehiagori.

BIZKARTZAINAK

2,7

milioi euro publiko gastatzen dira urtean alderdi politikoen segurtasunerako, ETAK jarduerak armatua behin betiko utzi zuen arren.

1.258.397 euro jaso zituen PPK 2015ean. PSOEk berriz, 715.045 euro. PP eta PSOE dira laguntza hauen onuradun nagusiak.

SOLDATA BERDINAK

Legez arautu dute soldata berdina lortzeko eskubidea Islandian. Urte berriarekin batera, lan berdina edo balio bereko lana egiteagatik ezingo zaie gutxiago ordaindu emakumeei. Soldata berdintasuna legez bermatzen duen lehen herrialdea da.

BABES ZABALA

Baztandarren Biltzarak aitzinera segitzeko babesak jaso du. Hil ala bizikotzat jo zuten abenduaren 29rako deitutako bilera eta baztandarrek erantzun bikaina eman diote, ospakizunari segida eman nahi diotela erakutsiz. 150 bat lagun bildu ziren eta ardurak hartzeko prest azaldu zen jendea.

ZENTRAL NUKLEARRA

Garoñaren desegite prozesua “luzea, neketsua eta garestia” izan daitekeela diote adituek. Eraikina erabat eraisteko 15 urte eta 17.000 milioi euro beharko direla diote. Hondakinak eta erregai nuklearrak kudeatzeko berriz, 70 urte.

Elitea %1 aberatsena? Mintza gaitezen ondoen bizi den beste %20az ere

Pello Zubiria Kamino
@pellozubiria

2008an krisi handia lehertu zenetik, eta bidenabar Occupy Wall Street mugimenduak metropoli aberatsenetako plazak inarrosi zituenetik, asko zabaldu zen "geu gara %99" ideia, alegia piramide sozialaren gailurreko populazioaren %1 aberatsenak zanpatzen gaituela azpiko gainerako %99ak. Egia osoa pittin bat konplexuagoa da. Gizartearen piramidean garrantzia berezia daukate goiko %20 aberatsenek ere, azken hamarkadotako garapenari etekin gehien atera diotenek.

Barack Obamak ez du erraz ahaztuko Saudi Arabiarako hegaldi hura, bere alderdiko notableek lotsaizun geratzera behartu zutenekoa. 2015eko urtarri-lean gertatu zen. Riadera eraman behar zuen hegazkinera igo aurretik sinatua zuen hauteskunde programan agindutako neurri sozialdemokrata kutsukoa: aberatsenei seme-alaben unibertsitate ikasketetarako aurrezte planen zerga-sariak kentzea, trukean askoz herritar gehiagorentzako mesedegarri izango ziren neurri fiskalak ezarritz.

Obamari hegazkinean parlamentuan gehiengo demokrataren burua zen Nancy Pelosi hurbildu omen zitzaion, ohartaraztera legebiltzarkideak oso urduri ari zitzaizkiola deika, beren boto emaila asko –urtean 100.000 dolar (83.000 euro) baino gehiago irabazten dituztenak– protestan ari zirela neurri berriak kaltetzen zituelako. Hegazkinak Riaden lurra hartzerako Obamak lege proposamena atzera botea zuen, bere progresista urguilua irentsirik.

Richard V. Reeves ekonomialariak kontatu zuen gertatua joan den urriko *Le Monde Diplomatique*n. "Obamak hartu nahi zuen neurria ona zen, baina gutxietsi egin zuen goiko klase ertainak [upper middle class ingelesez] AEBetako bizi politikoan daukan garrantzia".

Sortzez ingelesa den Richard V. Reeves ekonomialari eta kazetaria Liberal Demokratren aholkulari aritu ostean AEBetara joan zen, berak kontatu duenez urez bestaldean espero zuelako aurkitzea Bri-

tainia Handikoa baino irekiera eta mugikortasun handiagoko gizarte bat. Antza, uste baino askoz gizarte zurrunago bat topatu du han ere. Horretaz idatzi du nahikotxo oihartzun lortu duen liburua: *Amets pilatzaileak* [*Dream Hoarders*]. Azpitituluan laburbildu dio mamia: "Nola AEBetako goiko klase ertainak beste guztiak hondoratzen dituen, zergatik den hau arazo eta zer egin konpontzeko".

Gizarte barneko berdintasunik eza gai oso beroa izaki, dio Reevesek, eztabaida asko fokalizatu da iparramerikarren %1 aberatsenean, gainerako %99a talde homogeneouso balitz bezala. "Sarri gertatzen da piramidearen gailurreko klub hautatu horren kontra gaizki esaka gogorren aritzea zein eta haiengandik hurbilen daudenak. 2012ko maiatzaren 1ean Occupy Wall Streetek deituta karrikara atera zirenen artean hirutik batek urtean 100.000 dolar baino gehiagoko diru sarrerak zeuzkan. (...) Hiper-aberatsen luxuez jarduteko obsesioa baliatzen dute hain txit aberatsak ez diren eliteek, beren pribilegioak oharkabea pasa daitezen".

AEBetan populazioaren bostetik bat, %20, omen da urtero 112.000 dolar –93.000 euro– baino gehiago garbi irabazten diren familietan. Goiko klase ertain horrek dauka, batzaz besteko herritarrek baino diru gehiagoz gain, ikasketak maila handiagoa, osasun hobea, familia egitura orekatuagoa, bizi itxaropen luzeagoa eta baita politikan esku hartzeko ohitura ere. Trump bozkatu

duten jende askok horietatik gorrotatzen dituzte: kazetariak, unibertsitateko irakasleak, kargu publikoak, teknokratak, burokratak... "arrazoiz edo arrazoi gabe, agintea daukaten beste batzuen babesean oparo bizi direlakoan".

'Iritziaren indarra' daukan klasea

Reevesek proposatzen duen eztabaidak hasieran bertan topatzen du arazoa: zein irabazi kopurutatik aurrera da pertsona bat aberatsa? Gaia gehixeago konplikatzen da "irabazia" zeri deitzen zaion erabakitzen hasita. Frantziar Ezberdintasunen Behatokiak proposatzen du, esaterako, kontatzea etxe bateko sarrerak zerga guztiak kenduta garbi, eta familia bat aberats jotzea diru sarrerok Frantziako herritarren batzaz bestekoa bider bi edo gehiago direnean.

Horrela, pertsona bakarreko familia aberatsa litzateke hilabeteko garbi-garbi 3.075 euro sartzen baditu, haurrik gabeko bikote bat hilean 5.963 euro baino gehiago sartuta eta gurasoak gehi bi umez osatutako familiak 7.852 eurotik aurrera. Frantziar, *Observatoire des Inégalités*en arabera, familien %9 sartzen dira kategoria horretan. Ez nahasteko, nabarmendu behar da Reeves, AEBeko datuekin, populazioaren %20 aberatse-naz ari dela.

Kontua, ordea, klaseen arteko leizeaz gain bada beste hau ere: ezberdintasunaren betikotzea. Honi garrantzia berezia ematen dio Oxford elitistan ikasita bere burua eliteko kideatzat aitortzen

'The 4th Media' hedabidearen argazkian, Occupy Wall Streeten manifestazio bat Washingtonen 2012an. Afixan aldarrikatzen dute "Geu gara %99a" eta eskatzen milioi-dunei zergak ezarri, lanpostuak sortu eta aurrekontuak murrizketak baino lehenagoko egoerara itzultzeko. Eztabaidagarria dirudien arren OWSeko kideen herena populazioaren %20 aberatsenekoa izatea Richard V. Reevesek dioen moduan, arazoa %1en pribilegioetan fokatizatu eta gainerako %99a zaku berean sartu izanak bere mugak erakutsi ditu ondoko urteetan.

duen Reevesek. Klase horretako kideek beren artean partekatzen dituztela enplegu interesgarrienak, postu onenak "etxean" geratu eta hurbilekoak ez direnei nahita edo oharkabea bidea itxiz.

Ororen buru, dio Reevesek, "sekulako indarra daukagu klase moduan. Botere-tsuak gara, gure eskuetan daukagulako Bertrand Russellek 'iritziaren indarra' deitzen zuena. Bizi publikoa gidatzen duten gune guztietan postu nagusi guzti edo ia guztietan goiko klase ertainetako kideak daude, izan hedabideetan, uni-bertsitatean, zientzietan, publizitatean, iritzi neurketak egiten dituztenetan edo arte munduan. Gotorleku horietan geure posizioak eta eskumenak sendotzen enplegatzen dugu hein handi batean gure indarra".

Ekonomialari autokritikoari kontutan eduki behar zaio "gu gara %99a" diskur-

tsuaz egiten duen kritika, aberastasunaren eskaileran 98an edo 95ean dagoena lasai uzten duelako, gizarteko ezberdintasun larrien ondorioekin berak zerikusirik ez balu bezala. "Horrela [%20 aberatseneko kideok] errua egotziko diete txit-aberatsei, edo txit-txit-aberatsei, beti baitago norbait gu baino aberatsagoa... Baina klase etenari dagokionez, ez bakarrik diru irabazien gaian baina ezta etxebizitzaren merkatuari edo haurren hezkuntzari dagokionez, kontua ez da %1arena bakarrik".

Horrela, gero eta azpiagoko klaseengandik bereiziago bizi den goiko klase ertaineko kideek beren pribilegioei eusten dieten bitartean, kontserbadoreek lortzen dute gaitz guztien errudunak jende txiroak, minoriak eta batez ere etorkinak izatea, eta ezkertiarrek %1eko elitearen kontrako diskurtsoare-

kin ez dute lortzen sistemaren benetan kaltetutako jendeak erakartzerik.

Kontuok ez dira AEBetan bakarrik gertatzen. Azaroaren 19an Berria egunkarian Jon Fernandezek argitaratutako *Atsedean bako erretiroa* dossier mardulean, pentsioarekin bizi ezin diren kasuen aldamenean, zuzenbide doktore batek honela justifikatzen zuen 70 urte arte lanean jarraitzea: "Soldata handiagoa daukatenentzat, pentsioarekiko tartea handiagoa da langile arrunten kasuan baino: 1.800 euro irabazten badituzu, 1.600 euroko pentsioa izan dezakezu; baina hilean 4.000-5.000 euroko soldata baduzu, geratuko zaizun pentsio maximoa 2.600 eurokoa izango da. Askok jaisten zaizu". *Sic!*. Euskal prentsaren edozein irakurle prekariok katedratikoaz errukitu behar balu bezala. ■

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

50 urtez elkarrekin

Arantza Santesteban

«Oso gustura egingo nuke etxeetan 24 orduz lan egiten duten emakume langileen inguruko filma»

Kartzela, emakume zapaldu askoren bizitza, politika egiteko molde berriak... filmatu ezin diren munduak zinemara eraman nahi ditu dokumentalgile honek.

Reyes Ilintxeta

@ReyesIlintxeta

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Historiagile ikasketaz eta zinemagile bo-kazioz?

Historia ikasi nuen ez dakit oso ongi zergatik. UBIIn oso historia irakasle ona izan nuen eta horrek eragin handia izan zuen, nire ustez. Zinemarekin lotutakoa ez dakit bokaziozkoa den, baina orain hori da barruak eskatzen didana. Bartzelonan zinema dokumentalaren diplomatura egin nuen eta orain UNEDen zinema-ikerketan graduondokoa egiten ari naiz. Gauza xume batzuk egin ditut azken urte hauetan.

Ikus-entzunezkoen lengoaia aproposa da ideiak transmititzeko?

Zalantzarik gabe. Artea oro har. Nire interesa da ohiko gaiak modu desberdin eta urratzaile batean adieraztea. Askotan ikusten da, adibidez, mezu politikoei ohiko diskurtsoen bidez edukiak blokeatzen dituztela. Arteak beti beste buelta batzuk ematen dizkie ohiko gaiei eta horregatik zinema, nire kasuan, tresna interesgarria iruditzen zait pentsarazteko eta gauza batzuk zalantzan jartzeko.

Belaunaldi gazteentzako bereziki ego-kia?

Bai. Irudiaren munduan bizi gara gero eta gehiago. Testuari lotutako kultura batetik irudian oinarritutako ulermen edo pentsaera batera pasatzen ari gara. Hala ere, niri pena ematen dit irakurtzeko gure gaitasuna, hamar minutu baino gehiago testu batean kontzentratuta egoteko ahalmena galtzeak, finean. Saiatzen naiz hori dena ez galtzen eta horregatik liburuak erosi eta irakurtzen ditut. Pantailen gehiegizko erabilerak gaixotzen gaitu. Interneteko mugarik ezak gainezka egiten digu.

Militantzia politikoa kapitulu itxi bat da zure bizitzan?

Gakoa da militantzia politikoa zer ulertzen dugun. Konpromiso politikoa ez da bakarrik egitura jakin batean organikoki parte hartzea, niretzako askoz gehiago da eta bizitzan zehar hainbat forma har ditzake. Gauza asko eraldatu daitezke eremu askotan lanean. Lagun batek esaten zidan bizitza izan daitekeela agian ez

oso luzea baina bai oso zabala eta bizitzari zabalera ematea gustatzen zait. Ez

Arantza Santesteban Pérez

Iruña, 1979

Historian lizentziatua (EHU, 2011) eta Bartzelonako CCDFBn zinema dokumentalean diplomaduna. Mugimendu Feministako kidea. Ezker Abertzaleko kide izanik 2007an atxilotu eta bi urte eta erdi eman zituen kartzelan. Irati Gorostidirekin batera *Euritan* film dokumentalaren egilea da. Durangoko Azokan aurkeztu zuten eta berriki zuzendaritza profesionalaren sari bat lortu eta Kimuak katalogorako hautatua izan da. Uharte Arte Garaikidearen Zentroan komisariotzaren inguruko ikerketa proiektu bat garatzeko egoitza egin berri du. Gaur egun Emagin elkartearen ikertzaile eta hezitzaile egiten du lan.

dut ulertzen bizitza norabide bakarrean. Saiatzen naiz beti hainbat soka muturrei tira egiten eta ez dut uste hori nire iraganaren ukazioa denik, jarraipena emateko modu bat baizik. Nire ustez Euskal Herrian gatazka politikoak pisu handia izan du, eta zein testuingurutan jaiotzen zinen, eta non ibiltzen zinen, oso erraza zen talka horretan sartzea. Jende askok oso egoera gogorrak bizi izan ditu. Gure belaunaldian oso garai gogorra egokitu zitzaigun. Batzuek geneukan militantzia politiko bat, beste edonon egiten denaren antzekoa, baina testuinguru horretan kokatua egoteagatik legez kanpo zegoen eta kartzelara joateko arriskuan jartzen zintuen. Horrela, jende asko joan gara kartzelara, gutako asko oso gazte izanik. Orain ematen du postgatazka egoeran gaudela, baina pasa zaigun guztia sendatzeko modurik, gunerik eta aitortzarik ez dugu izan. Aldiz, ezer gertatu ez balitz bezala bizitzea eskatzen zaigu; polizia jazarpena, torturak, kartzela... jasan ez bagenitu bezala aritzea. Bizi normala egin behar dugu: lana, erresistentzia artistikoak, masterrak... Hori dena oso zaila da eta norberak ahal duen moduan egiten du.

Bi urte eta erdi kartzelan eta ia zortzi epaiketaren zain. Nolako esperientzia izan da?

Kartzela gogorra da, baina hori bezain gogorra da irteera prozesua, nire kasuan bederen. Ezin da orokortu, baina niretzat hala izan zen. Zazpi urte luze epaiketaren zain egotea, jakinda hamar urteko espetxealdia eskatzen dutela zuretzat, latza da. Testuinguru arraroan aurkitzen zara, ez dakizu non kokatu zure burua ez pertsonalki ez profesionalki. Ni 31 urterekin ateratzen nintzen. Orduan bukatu nuen karrera eta eguneroko bizitzan leku bat bilatzea oso zaila egin zitzaidan. Badakit beste kasu batzuetan ez dela horrela izan, baina nirean bai. Oso argi neukan aurretik egin ez nituen gauza asko egin nahi nituela, ziegara itzultzeko Damoklesen ezpata beti buru gainean izanda ere.

2015eko epaiketa eginda kartzelako mamua desegin zenean zer sentitu zenuen?

Arindua eta beldurra. Nik uste dut ez dugula honetaz gehiegi hitz egiten.

Biktima zara?

Uf, termino potoloa da hori eta kos-

tatzen zait modu indibidualean erantzutea. Hitz horrekin identifikatzea ez zait erraza, hartutako erabakien kontzientzia dudalako. Baina bai, uste dut testuinguruak gogor jokatu zuela guztiokin. Bizi izan dugun beldurra oso sakona izan da. Uste dut zaila dela honetaz guztiaz hitz egitea konplexua delako eta jende askok bizi izandakoak ez duela aitortzarik izan. Iruditzen zait beste modu batzuk egon daitezkeela hori azalarazteko eta hori da une honetan buruan dudana, besteak beste. Sorkuntzaren bidez beste diskurtso politiko batzuk azaleratu nahi ditut.

Hori izan da Uharteko Zentroan egin berri duzun egoitzaren mamia, ezta?

Bide horretan koka daiteke, bai. *Ikusezina*, edo nire hizkuntzaren mugak izaneko proiektua garatu dut Irina Mutt feministakatalanarekin batera. Denbora gutxi izan dugu, baina oso interesgarria izan da. Irinaren proiektuak eta nireak erabat desberdinak dira baina badituzte amankomuneko puntuak. Bera kolektibo zaurgarrien inguruan ari da lanean, ikuspuntu feministatik, zaurgarritasuna nola izan daitekeen boteretzeko modu bat aztertzen. Nire ikerketa ildoan irudian kokatua dago. Nola irudikatzen ahal diren filmatu ezin diren mundu horiek. Nahiz eta pentsatu dena eginga eta iruditan emanda dagoela, mundu ikusezin batzuk badira. Horietako bat kartzela da. Ikertzen ari naiz hainbat artistak eginiko lanak eta horretarako erabili dituzten irudiak eta estrategia filmikoak, ezin delako kamera kartzelaren egunerokotasunean sartu eta zer gertatzen den barruan grabatu.

Komisariotzaren inguruko ikerketa beka eman dizute. Zer da hori?

Komisariotzaren kontzeptua oso modan dago arte garaikidean. Guk ikertzen ditugun gaien inguruan lanean ari diren beste ikertzaile eta pentsalariak saretzea eta ahal denean ekartzea da oinarria. Testuinguru bat sortu jendearekin eta elkarlana nola sustatu daitekeen ikusi.

Jarraipenik izanen du lan horrek?

Mintegi bat egitea proposatu dut gaia-ri lotuta. Eta ikus-entzunezko pieza bat ekoiztu nahi dut kartzelatan idazten diren gutunetan oinarritua. Irinak ere *workshop* bat egiteko proposamena egin zuen.

Kartzela

“Badira gauza asko kartzelaz azaltzen oso zailak direnak. Ez da beste espazio bat. Kartzela bada espazio isolatua, zerikusi handirik ez duena kaleko kodeekin. Baditu beste logika batzuk, eta batez ere baditu eragin batzuk oso fisikoak, gorputzari eta adimenari oso lotuak daudenak. Menderatze sistema bat da”.

Katalunia

“Urriaren lehenean Bartzelonan izan nintzen eta oso polita iruditu zitzaidan. Hunkigarria. Inozentzia puntu bat zegoen. Nahiz eta jendeak ikusi beste toki batean ostiaka ari zirela, beren gorputzek ez zuten inoiz hori bizitu izan, eusten zioten. Han ikusten ziren gazteak, helduak, adinekoak... beldurrik gabe. Hemen pentsaezina da, gorputza jartzea oso zaila da. Arriskua sumatu bezain laster gorputza aktibatzen zaizu alde egiteko. Han ez zegoen horrelakorik”.

Zer errealitate ikusezin gehiago dago?

Askok bere garaian adibidez, *Berwick Street Film Collective*-k gauzez eraikin handi bat garbitzen aritzen ziren emakumeak grabatu zituen dokumental batean, *Nightcleaners* deiturikoa. Oso gustura egingo nuke etxeetan 24 orduz lan egiten duten langileen inguruko filma.

Euritan film laburra egin duzu Irati Gorostidirekin. Zein da bere mezua?

Lan emankorra izan da. Gure abiapuntua izan zen Euskal Herriaren narrazio politikoan argia jartzea ohikoak ez diren puntu batzuetan. Emakume askok militantzian izan duten eragina balo-

rean jartzea zen gure helburua. Bidean topo egin genuen Itxaro Bordaren testu batekin, *Klara eta biok*, non 85ean, GAlen garaian, lehenengo eszena lesbikoa planteatzen duen euskal literaturan. Gatazka gogorra hain zentrala zen garaian, baziren emakume batzuk lesbianismoan modu politiko batez pentsatzen ari zirenak. Badago gatazkaren kontaketa lineal eta normatibo bat. Nik uste dut kalte handia egin digula gauzak kontatzeko modu horrek.

Modu lineala eta maskulinoa.

Bai. Gure burua berrasmatu behar dugu. Egitura sozial eta politikoak, herri di-

namika berriak... segitzen dugu aurreko faseko parametroak errepikatzen. Eta bitartean badira beste korrante sozial batzuk, gauzak beste modu batez planteatzen dituztenak, eta aspalditik dauden egiturekin talka egiten dutenak. Kapitalismoaren krisi ekonomiko, sozial, kultural garai honetan, gure indarrak batu eta subjektu politiko berri bat sortu beharrean gaude egoerari aurre egiteko. Horretarako behar da konfiantza, aurreko ereduekin apurtzeko gaitasuna, enpatia... Oso zaila da urte asko egon garelako tentsio handiaren mende, oso gogorra izan delako, eta irmotasuna bezalako jokaerak saritu direlako. Nik

pentsatzen nuen belaunaldi batzuetako kontua izango zela, baina konturatzen ari naiz belaunaldi berriek ere oraindik karga handia dugula orokorrean.

Nola ikusten duzu aldaketa Nafarroan?

Tentsio horiek guztiak hor nabari ditut. Iruditzen zait politikoki, bai Gobernuan bai Iruñeko Udalean, gauza ezberdinak egiten ari direla berrikuntzaren bidetik, baina politika horren hartzaila batzuetan ez dakit ez ote den pazientzia gutxikoa... Enpatia gutxi ikusten dut. Hain aldaketa sakona eta alderdi desberdinen artekoa, kostatzen da, eta behar da denbora, eta hanka sartu. Edozein kasutan,

hegemonia politiko berri bat lortzeko Nafarroan, asko geratzen da oraindik.

Eta feminismoaren zabalpena?

Duela hogeit eta piko urte hasi nintzen militarizazioaren eta orduan feminista zinela esatea bazen kasik lotsagarria. Azken hogeit eta haurtean nola aldatu den ikustea ikaragarria iruditzen zait. Gaur egun feminista zarea esateak zentralitate bat ematen dizu testuinguru batzuetan. Ongi dago, laguntzen dizulako feminismoaren ideiak zabaltzen eta tentsio batzuk sortzen, baina bestalde beldurra ematen dit beste dinamika batzuk sortzen direlako, espektakularizazioa esate baterako. Feminismoa espektakulu bihurtzen da askotan. Kontsumo gai. Diskurtsoaren sinplifikazioak ere beldurra ematen dit. Hustu egiten da edukiz eta konplexutasuna galtzeko arriskua dago, beste gai askorekin geratu den bezala.

Gaur egun sare sozialek eta komunikabideek zentralitatea ematen digute feminista batzuei eta hori nola kudeatu ez dakigu askotan. Batzuk oso ikusgarriak diren bitartean isilean lanean aritu

diren emakume asko eta askori ez zaie erreparatu. Gu ez gara zerotik abiatu eta hori argi utzi behar da. Feminismoaren genealogia egin behar da eta belau-naldien arteko elkarriketa landu.

Kataluniarekin harreman handia duzu. Nola ikusten duzu prozesua?

Orokorrean iruditzen zait bestelako prozedurak erabili dituztela, sareak egiterakoan edo egitura interklasisten aliantzak egiterakoan. Han dauden familia politikoen artean balore handiago aitortu diote elkarri. Aliantza berri horiek oso interesgarriak iruditzen zaizkit.

Hemen pentsaezinak dira halako urratsak?

Agian, Nafarroan eta Iparraldean ematen ari diren pausoei haiei tankera dute neurri batean, baina argi ikusten da diskurtso politikoan libreago hitz egiten dutela guk baino. Diskurtsoak artikulatzeko modua freskoagoa da. Gaur egun iraultza sozial bat zer izan daitekeen han ikusi dugula uste dut, konfrontazioa egin daitekeela gehiago sozial

berriak sortuz. Oso baliogarria da Europan gauden beste mugimenduetarako. Kontzientzia kolektiboa piztu daitekeela erakutsi digu Kataluniak, baina abilitate politiko handia behar da hori lortzeko. Kolpe handia izan da jendearentzat 155a aktibatzea, kartzelatzeak, epaiketak... Orain ikusteko dago nondik bideratuko den egoera.

Emagin elkartearen ari zara lanean, ezta?

Bai. Formazioa eta ikerketa feminista egiten dugu. Udaletako Berdintasun Sailek eta bestelako elkarteek deitzen gaituzte formazioa emateko teknikariei eta bestelako lanak ere egiten ditugu hiritarrentzat. Horrez gain ikerketa lan batzuk hasita ditugu. Batean, adibidez, zaintza lanak egiten dituzten emakumeen baldintzak aztertzen hasiko gara aurki. Bestalde, genealogia feministen inguruko proiektuekin jarraitzen dugu lanean. Belau-naldien arteko elkarriketak sustatu nahi ditugu emakumeen artean, gure aitzindarien lana ezagutzeko. Komunikazioari dagokionez, metodologia zehatzten bidez, genero, klase eta arrazaren inguruko ikerketa egiten ari gara. ■

Eraginkortasun energetikoaren Euskal Azoka
Feria Vasca de la eficiencia energética

berdeago energy

**2018ko URTARRILAK
19, 20, 21**
de ENERO del 2018

**LANDAKO GUNEA
DURANGO**
www.berdeago.com

SARRERA DOHAINIK ENTRADA GRATUITA

ANTOLATZAILEA | ORGANIZADOR
T Z B Z
TAZEBAEZ

BABESLEAK | PATROCINADORES

DURANGO
EUSKAL GOBIERNUA
GOBIERNO VASCO

ihobe Bizkaia bbk E BAQUE ENERGIAREN EUSKAL ERAKUNDEA ENTE VASCO DE LA ENERGIA EROSKI

Bila datozenean

Honako esaldi honekin –“naziak komunisten bila etorri zirenean, isilik geratu nintzen, ni ez bainintzen komunistak”– hasten den diskurtsoak egin zuen ezagun honako beste hau: “Sindikalisten bila etorri zirenean, ez nuen protesta egin, ni ez bainintzen sindikalista”. Bertolt Brecht olerkari alemaniarrari egokitu izan zaizkio sarri hitzok, baina Martin Niemöller teologo protestanteari zor dizkiogu: “Nire bila etorri zirenean, ez zen inor geratzen protesta egiteko”. Hitzaldi hau 1946 urtean Frankfurten eman zuenetik haren bertsio asko idatzi dira. Izan ere, elkartasunaren eta solidaritatearen ereserkia baita.

Gurera ekarrita, Diru-Sarrerak Bermatzeko Errenta (DSBE) ezbaian jarri eta murrizketak iragartzen direnean, denon bila datoz, denok baikara zaurgarri eta hauskor. Den-denok gara DSBE prestazioaren onuradun potentzialak, ez bihar, baizik eta gaur.

Lan merkatua desarautzera datozen erreformak, ez dira bakarrik soldatapekoen kalterako: erreforma horiek ere denon bila datoz. *Outsourcing*-aren fenomeno ikaragarria da: ostalaritza sektorean oso nabarmena da, hoteletan gelak garbitzen lan egiten duten emakumeen kasuan. Geroz eta hotel gehiagok lan hori azpikontratatu eta *outsourcing* enpresen bitartez eskulan merkea kontratatzen dute. Hotelarentzat zuzenean lan egiten dutenek baino lan baldintza askoz miserableagoak dituzte langile azpikontratatuak; hitz gutxitan, lanordu gehiago soldata murriztagoen truke. Bide batez gainera, hoteleko garbitzaile direnen eta azpikontratatuta daudenen arteko banaketa indartu nahi du formula honek. Geroz eta sektore gehiagotan hedatuz ari da *outsourcinga*, industria sektorean baita esparru publikoan ere.

Dimentsio askotan banatu nahi gaituzte, sakabanatuta eta ahul nahi

Aiala Elorrieta Agirre

EKONOMIALARIA

@aialuski

Diru-Sarrerak Bermatzeko Errenta (DSBE) ezbaian jarri eta murrizketak iragartzen direnean, denon bila datoz, denok baikara zaurgarri eta hauskor. Den-denok gara DSBE prestazioaren onuradun potentzialak, ez bihar, baizik eta gaur

gaituztelako. Zure bila datozela sentitzen duzunean, zeu bakarrik egon zaitez. Edo akaso, zu zeu ere ez. Gu-a apurtzeaz gain, ni-a bera ere apurtze-ra baitatoz. Komunikabideetan nagusi diren titularrak irakurtzea besterik ez dago. “Kontsumitzaileen %60k gehiegi gastatzen duela onartzen du”. Ematen du gizartean badaudela pertsona batzuk, “kontsumitzaile” direnak, eta besterik ez direnak. “Osasun zerbitzuen erabiltzaileen artean inkesta bat egin da” gisako albisteetan berriz, iradokitzen zaigu, gizartean badirela beste pertsona batzuk, aurrekoekiko zeharo desberdinak, “osasun zerbitzuen erabiltzaile” huts direnak. “Gurasoen elkarteek adierazi dute” irakurtzean, beste pertsona batzuk irudikatzen ditugu, ezberdinak hauek ere, “guraso” baino ez direnak.

Zergak ordaintzen dituztenak ere ezberdinak dira, beste pertsona batzuk dira. Horrela azaldu zidan behin solaskide batek, haserre. “Errekontxo! Neu naiz eta guzti hori! Neu naiz kontsumitzaile, eta guraso, eta osasun zerbitzuen erabiltzaile eta zergak ordaintzen dituen! Eta pertsona ezberdinak izango bagina bezala azaltzen gaituzte komunikabideetan!”. Eta orduantxe irudikatu nuen nik laborategiko mahai batean etzanda gorpu bat diseinatzatuta. Geldi eta isilik, hilotz.

Atomo hitzak zatiezina esan nahi du greko klasikok. Horregatik euskaraz eta mendebaldeko hainbat hizkuntzat, fisikaren esparruan erabili ohi dugu partikula zatiezina mikroskopikoa izendatzeko. Greko modernoan pertsona izendatzeko ere balio du atomo hitzak gaur egun: pertsonak partitu ezinak garelako. Jendarte adierazteko ostera *kinonia* esaten dute grekoek. Izan ere, *kinos* hitzak “komuna” esan nahi du, denena. Ondokoaren bila datozenean, denon bila datoz. ■

Bizkor eta baikor

ragan azaroan, Euskal Herriko beste hainbat txokotan bezala, Baiona-Angelu-Miarritze hiri-eremuko hiztunak bateratzeko eta botere-arazteko BAM dinamika abiatu genuen guk ere. Ez genuen ezer berri asmatu: Donostiako Egia auzoan sortu eta Lasarte-Orian ondu den esperientzia gurean eramatea besterik ez dugu egin. Baina irakaspen eta lorpen propioak izan genituen, dudarik gabe. Bilana, dinamika bezala, kolektiboa izan beharko da. Horretan lanean ari gara. Hemen botako ditudan bitarteko gogoeta pertsonalak besterik ez dira.

Lehen irakaspena koherentziarena dela uste dut. Antolaketa lanetan ari izan garen askok autoterapia kolektibo bezala bizi izan dugu BAM. Euskalgintzan buru-belarri lanean ari garen euskaltzale izanda ere, zein uros frantsesez bizi garen jabetu gara funtsean. Borroka gure baitan hasi da.

Pertsonala politikoa den bezala, norbanakotik kolektibora jauzia egitean ez ditugu bakarrik gure hizkuntza ohiturak aldatu, gure ingurunea moldatzeko gaitasuna martxan ezarri dugu. Fatalitateak eta etsipenak gaina hartzeko joera duten garaiotan, gure esku dagoen botere eraldatzailea behatz puntetatik hunkitzea ez da gutxi.

Eneko Gorri
EUSKARA TEKNIKARIA

BAM dinamika ez da iraultza linguistiko baten abiapuntua izan. Mugak eta porrotak daude. Baina identifikatuak diren unetik, ondoko urratsak diseinatzea ahalbidetzen dute

Azkenik, ezina ekinez egiten dela berriz ere argi azaldu zait: lurralde zail batean, dirurik gabe, denborarik gabe, bide-orririk gabe eta instituzio guzien laguntza ukatuz zerbait lortu dugu. Horretarako, oinarritzko baliabideak mobilizatu ditugu: eredu parte hartzailea, horizontala, parekidea, anitza, auzolana, ausardia...

Noski, ez gaitezen engaina, BAM dinamika ez da sakoneko iraultza linguistiko baten abiapuntua izan. Mugak izan dira, frustrazioak batzuetan, porrotak ere bai. Prefosta. Baina identifikatuak diren momentutik, ondoko urratsak diseinatzea ahalbidetzen dute.

BAM-k lortu ez duena, Euskaraldiak ekartzen ahalko du (iraupen luzeagoa, lurralde estaldura zabalagoa, baliabide mobilizazio handiagoa). Baina Ipar Euskal Herri osoan ere herritarrek, euskalgintza sozialak eta instituzioak elkarrekin lanean eman beharko dira horretarako, eskala horretan bata ezingo baitu besteak gabe ezer lortu. Interdependentzia hori aitortzea, kultura desberdintasunetik at elkarrekin aitzinatzeko nahia aldarrikatzea eta bakoitzari funtzio bat onartzea izan daiteke lehen urratsa.

Hizkuntza politikaren berregituratze fase horretan, Euskaraldia lankidetzaren forma berri baten asmatzeko mentura ederra izan daiteke gurean, asko baitugu ikasteko bata bestearengandik. Berrikuntzari eta esperimentazioari ateak ausarki zabaltzea beharko zaizkie, inoiz hartu ez diren bideak baitira hauek. Badugu lan. Baina bizkor eta baikor izateko arrazoiak ez ditugu eskas, dena dugu irabazteko! ■

ARGIA 2018ko egutegia

Hormak edukiz janzteko.

☎ 943 371 545 · www.argia.eus/denda · denda@argia.eus

Egutegia

9€

Egurrezko
taula
egutegia
opari

50€

Ez utzi ezer trenean ahaztuta

Ana Mendiola
EMAGINA

Arratsaldeko hirurak. Irun-Brinkola noranzkoa. Lau tokiko konpartimentuan eserleku huts bakarra, joder. Deseroso zait elkarren artean ezagun direnen alboan esertzea; ez baita erraza ordubetez etengabea ez entzunarena egitea. Bai, badakit ez dela heziera onekoa norberarena ez den berriketaldirik entzutea, baina trenean bidaiatzen dudana bakoitzean inguruko bizitzak zeharo interesgarri begitantzen zaizkit eta, eutsiezina den indar batek eraginda, WiFi-a pizten dut.

Saiatu naiz eskuarte daramadan liburuan murgiltzen, zin dagit. Une batean, ordea, tunel-hotsaz kamuflatu den isilunea deigarri egin zait eta kuxkuxero senak jota amore eman dut. “Ba nik ez dut uste oso normala denik” bota du batek, azkenik. Kosta zait debatearen ardatzaz jabetzea, baina harrapatu dut: antza denez, kuadrilako lagun batek bularra ematen dio laster bi urte beteko dituen haurrari eta gainontzeko adiskideak kezkatuta daude; ama gaixoa ez omen da eta konturatzen tititik zintzilik egoteko koxkoregia dela alaba.

Zinez harrigarria da batzuen argudioek besteenak nola elikatzen dituzten entzutea. Konbentzimendu soziala lagun, itxurazko baretasunez hasi den solasaldia obra on guztien antzera joan da *in crescendo* eta, konturatzerako, lagunaren ustezko kezka auzo-lotsa bilakatu da. Adinak inozentzia bizio bihurtzen omen du, beharra kapritxo. Eta

hala bilakatu da, hilabete gutxiren buruan, ama ona zena hippy inkontziente. Azken geltokira heltzean, konpartimentu-kideek eztabaida ebatzi beste erremediorik ez dute izan. Apoteosikoa izan da: edozein tokitan titia atera eta bi urteko haurra bularrean jartzea aberrazio deklaratu dute.

Aberrazio hitzaren esanahiaren bila jo dut mugikorrean. “Normal eta logiko dirudienetik ateratzea” dio hiztegiak. Parekoen garunetara heldu nahian edo, gogora ekarri dut Osasunaren Munduko Erakundeak haurra lehen sei hilabete-tan bularraz soilik elikatzea gomendatzen duela, eta jaki osagarriez batera haurrak bi urte bete arte, gutxienez. Alegia, ama-esnearen iraungitze-data amak eta haurrak definitzen dute, ez beste inork. Eta ez dago zertan kezkatutik; ez dut eza-gutuzten amaren bularra eskatzen duen adolezenterik.

Jakin nahi dut ama diren zenbat emakumek egin ote duten topo beren itzalarekin babesgabe, zenbati epaitu dizkieten beren erabakiak, zenbaten sentitu duten beren izatearen infantilizazioa. Ez ditut errudun egin nahi parean ditudan bagoi-kideak; amatasunak iparra lausotzen duten kutsatzaile gehiegi dituelakoan bainago: mito, juizio, gezur eta iruzur gehiegi. Horregatik, sekula ama izango banintz, poluzio horren kontziente izan nahiko nuke, “hippy inkontzienteak” bezain kontziente. “Pi-pi-pi. Ibilbidearen amaiera. Ez utzi ezer trenean ahaztuta”. ■

Heldulekuak

Edu Zelaieta
IDAZLEA

Izenaren iradokizuna, ordea, ez da guztiz baztertzea, eta uste baino errazago bihurtzen dugu helduok gu gobernatzen omen gaituen pentsamendu logikoa. Haurren kasuan bezalatsu, existentziaz (eta absentsiaz) aritzearekin behar izaten ditugu batez ere heldulekuak. Eguberrietan soilik ikusten duzun izeba baten esanean aurkitu duzu pieza klasikoa: “Nik jainkoarengan sinesten dut, ez elizak edota erlijioek azaldu duten moduan... baina indar gorenaren batek egon behar du”.

Zuk, urte berrian ere, heldulekuetan sinesten segitzen duzu. ■

Argi dute: zahartzaroan, etxebizitza kooperatiba

Senideak edo profesionalak zaintzaile dituztela etxean jarraitzea, edo bestela zahar-etxera joatea. Horiek ohiko ereduak, zahartzaroa iristen denean. Aukera berriak zabaltzen ari dira ordea, elkarren arteko zaintza, izaera komunitarioa, autogestioa, bizi-kalitatea eta adinekoen autonomia helburu.

Mikel Garcia Idiakez

@mikelgi

ARGAZKIA: DANI BLANCO

“Zaharrentzako egoitzek duten ospitale kutsua ez dut gogoko eta batzuentzat norbere etxean bizitzea izango da aukera onena, baina beste batzuek nahiago dugu etxebizitza kooperatiboan erronka: harremanak, taldean erabakitzea, parte-hartzea, autonomia, aktibitatea... sustatzen dutelako, eta horrek guztiak bizirik mantentzen zaituelako. Jubilatuta eta gelditzea ez da nire filosofia”, dio Asun Fernandez Ostolazak. Eibartarra da bera, baina Bilbon bizi da, 64 urte ditu eta irakasletzatik erretiraturatuta dago. Adineko jendearentzako apartamentu egokituak eta espazio partekatutakoak uzartu nahi dituen Egunsentia proiektuko kide da: “Egunsentian, garai bateko auzoaren modukoa dugu buruan: bakoitzak bere pribatutasuna mantentzen du, baina bizilagunek elkar ezagutzen dute, elkarri laguntzen diote, eta espazioak partekatzen dituzte harremanak eta ekintzak aurrera ateratzeko. Bakarrik bizitzeak azkenean alfergura, segurtasun eza eta inguruari gero eta beldur handiagoa izatea dakar eta nik izua diot horri”.

“Bai, aspaldi herri eta komunitate txikitik zeramaten bizimodua berreskuratzea da asmoa. Gaur egun, kultur-etxea da gauzak antolatzen dituen eta proiektu kooperatibo hauetan berriz, askoz errazagoa da gu geu antolatzea eta jarduerak guk geuk erabakitzea, hori

bilatzen dugun jendea gaudelako, hala-ko leku batera hurbiltzen garenok profil jakin bat daukagulako eta normalean zabalik gaudelako ikasteko eta irakasteko”, gaineratu du Fernando Abajo Solerrek. Ezkondua eta seme batekin, Sondikan bizi den bilbotar honek 54 urte ditu eta lanean ari da oraindik, baina Brisa del Cantábrico egitasmo kooperatiboan izena eman du dagoeneko, emaztearekin bertaratzeko. Proiektua martxan da eta Kantabriar dagoen arren, 329 bazkideetatik 80 euskal herritarrak dira. Brisa del Cantábricoko bultzatzaile Nemésio Rasillok ere bestelako zahartzaroa nahi du, amaren menpekotasuna bederatzi urtez bizi ostean. Erabakitze-ko autonomia, etxeak ematen dizun independentzia, konpainia, segurtasuna, eta finean, bizi-kalitatea ona bilatzen ditu proiektuan: “Ez dugu seme-alaba eta senideen bizitza hipotekatu nahi. Haien afektua eta laguntza puntuala behar dugu, baina gu zaintzeko zama inposatua kendu nahi diegu gainetik eta horretarako onena da gure bizitzaren ardura guk hartzea. Ohiko zahar-egoitzak gehiago daude pentsatuta hiltzeko, bizitzeko baino, eta ez dugu egoitza on batean bukatzeko adina dirurik. Ez da nahikoa oinarritzko arreta jasotzea, garbitu, jan eta janzea, beste era batera nahi dugu zahartu, independentzia nahi dugu eta bizimodu duina”.

Europako eredua: “Etxean edo etxean bezala”

Gizartearen %20 inguruk 65 urtetik gora dauzka Hego Euskal Herrian eta kopurua handituz doa urtez urte, bereziki EAEn (%145eko zahartze-tasa du). “Errealitate horren aurrean, etxebizitza eta ingurua (auzoa) egokituta izatea eta menpekotasun maila ezberdinen arabera laguntza/zerbitzuak ere neurri horretan jaso ahal izatea litzateke onena. Arazoa da gaztetan sartzen garela etxebizitza batzuetan, nahi dugu bizitza osorako izatea, baina ez daude zahartzarorako pentsatuta. Beharrak suertatu ahala, gure etxean ikusten ditugun gabeziak konpontzen saiatzen gara, baina ingurunea ez badago egokituta, kaiola batean bezala gera gaitzke, etxean preso. Aldi berean, zaharrek jasotzen duten laguntza familiarra handia da Euskal Herrian, eta badakigu horrek zein ondorio dituen”. Rehabilitate Espazioak Biziberritzen enpresako Aritz Berastegi eta Enrique Etxeberria arkitektoak dira mintzo zaizkigunak. Administrazioak gurean ematen dituen aukerak ere zehaztu dizkigute: eguneko zentroak batetik; menpekotasun arina dutenentzat tutoretzapeko apartamentuak bestetik, baina baldintza oso zehatzak betetzen dituztenei zuzenduta daude eta murrizta da eskaintza; eta azkenik, zaharren egoitza, 65-85 urteta-

A photograph of a man and a woman standing outdoors under a large tree with autumn-colored leaves. The woman, on the left, is wearing a dark blue puffer jacket over a light blue shirt and dark pants, holding a small book. The man, on the right, is wearing a dark grey hoodie and dark pants, with his hands in his pockets. They are standing on a grassy area with fallen leaves. In the background, a multi-story building is visible.

*Asun Fernandez eta
Fernando Abajo
etxebizitza kooperatiboa
helburu duten proiektu
banatan daude.*

ko herritarrek eta menpekotasun maila guztiak barne hartzen dituen. “Jendea, ordea, azken fasean baino ez da joaten, 80 urtetik gora edota dementziaren bat duenean. Etxeko egonaldia ahalik eta gehien luzatzen saiatzen gara, eta zentrorra joan behar dugunean, aurkitzen dugun ingurunea oso bortitza da. Europako ereduaren aldean, ezberdintasun nagusia da gure egoitzetan logelak daudela, ospitaleetatik datorren eredu delako, eta beste herrialdeetan aldiz, etxea da oinarria. Kontzeptu garrantzitsua da, norbere etxea utzi eta logela batean sartzeko aldaketa handia delako, hein batean zure nortasuna ere galtzen duzu, zure intimitatea...”

Izan ere, zahartzaroan ere etxean edo etxean bezala bizitzea da European orokortu den filosofia, eta hasieratik, 65 urte dituztenetik, etxebizitza eskaintza zabala dute, laguntza gutxiago edo gehiagorekin, egokitzen eta espezializazio txikiago edo handiagoekin, beharren arabera. Unean uneko premiei erantzuten dieten etxeak dituzte eskura –alokairurako eta etxez aldatzeko kultura barneratuagoa baitute– eta azken unerako baino ez dago aurreikusia egoitza. Artikulu honen bukaeran, European arrantzaturiko hainbat adibide aurkituko dituzu.

Egunsentia, lursail baten zain

“Euskaldunek duzuen kooperatibista izaerarekin, nolatan ez da horrelako proiekturik martxan jarri oraindik?”, galdetu omen diote behin baino gehiagotan Fernando Abajori. Lanerako-eta bai, kooperatibistak garela, baina intimitatea tartean denean, askok atzera jotzen omen du, dio Abajok: “Proiektu hauetan bakoitzak bere etxea du, baina eremu ugari partekatuak direnez, batzuek ez dute gustuko”. Egia esan, Euskal Herrian, han eta hemen, badira zahartzarorako etxebizitza komunitarioa egitea helburu duten egitasmoak, baina denak ere oso hastapenetan, dirua traba handia baita. Egunsentia da, ziurrenik, proiekturik sendoena, eta ez dago oso aurreratuta: “Momentu hauetan hogeitazazkide gara eta Bilboaldean garatu nahi dugu ekimena, baina orube bat lortzea dirutza da, garestia baino garestiagoa da Euskal Herrian lursail bat erostea”, kontatu digu Asun Fernandezek. Argi dauka, administrazioa inplikatzeko ez bada, ezingo dute asmoa gauzatu: “Ez bada legedia aldatzen eta gurea

» ASUN FERNANDEZ:

“Garai bateko auzoa dugu buruan: bakoitzak bere pribatutasuna mantentzen du, baina bizilagunek elkarri laguntzen diote; espazioak partekatzen dituzte harremanak eta ekintzak aurrera ateratzeko”

» FERNANDO ABAJO:

“Ekintzarako gogoz dagoen jendea, kooperatuz, autogestioa bultzatuz, eredu energetikoki jasangarrian... Brisa del Cantábrico biziki aberasgarria da, edozein udalek berera ekartzea amestu beharko lukeena”

» ASUN FERNANDEZ:

“Administrazioak ez badigu orubea uzten, Euskal Herrian ezinezkoa da. Lursaila erostea garestiegia da”

» FERNANDO ABAJO:

“Ondo bereizi nahi izan dugu zein den auzokideak egin dezakeen zaintza eta zer profesionalari dagokiona. Bizilagunari botika ekarriko diot farmaziatik, baina ez diot pixoihala aldatuko”

bezalako proiektu berritzaile eta kolaboratibo batentzat ez badigute lursail bat uzten, adibidez 75 urtez erabiltzeko, garajeak egiteko enpresa eraikitzaileei uzten dieten moduan, ez dugu aurrera aterako. Beste aukera bat litzateke eraikinen bat berritzea eta egokitzea, baina horretarako ere administrazioak lagatzea beharko genuke. Baserri bat moldatu eta 8-10 lagunentzako *cohousing* txiki bihurtzea, horrelako esperientziak ezagutzen ditut, baina gure planteamendua 30 bat lagunentzako da”.

Pasa den azaroan, Eusko Jaurlaritzak berrikuntza bat iragarri zuen, 2018-2020 Etxebizitza Gida Planaren barruan: merkatu librean etxea eskuratzea lortzen ez dutenei zuzenduta, alokairu publikorako etxebizitza kooperatibaren eredu probatuko du Donostian, Txominenean lursail bat erosita. Ikusiko da ea horrek bidea irekitzen dien Egunsentia bezalako proiektuei.

Kantabrian, 70.000 metro koadro eta 190 apartamentuko landa gunea

Egunsentia ekimenaren zailtasunak ikusita, hainbat euskaldunek erabaki zuten Brisa del Cantábrico proiektuarekin bat egitea, lursaila han merkeagoa izanik, bideragarria delako (bertan sartzeko 36.000 euro eskatzen dizkiete bazkideei). 2018 bukaeran aurreikusten dute obrak hastea. Asun Fernandezek ez du aldaketa egin, “erroak, lagunak, auzoa” ez dituelako utzi nahi; Fernando Abajo aldiz, Egunsentiatik hara aldatu denetako bat dugu: “Zahartzarorako seguru modukoa da hura niretzat, zerbait ziuerra. Etorkizunean hemen antzeko zerbait lortzen bada, beti izango dut haiekin hitz egin eta itzultzeko aukera”.

Kooperatiba parte-hartzailea eta autogestionatua da Brisa del Cantábrico, egitasmo soziala. Landa gunean kokaturiko 70.000 metro koadrotan, lora-tegidun 50 metro koadroko 170-190 etxebizitza eraikiko dituzte (beste 20 apartamentu txiki gonbidatuentzat) eta hainbat elkargune izango dituzte: kafe-tegia, sukaldea, jangela, erabilera antzeko gelak, garbitegia, isiltasunerako gela, liburutegia, gimnasioa, igerileku terapeutikoa, sendaketa gela, brikolaje-tailerra, baratzeak...

Adin nahasketa bermatu nahian, adin bakoitzeko 14 pertsona hartu dituzte gehienez, 50 eta 70 urte artekoak, “geriatriko moduko zerbait bihurtu ez

dadin”, azaldu du Abajok. Partekatzearen abantailak ere nabarmendu dizkiugu: “Erremintak adibidez, bakoitzak bere etxean joko osoa izan ordez, nahikoa da denentzat bakarra eta tailer txiki bat izatea, eta berdin garbigailua, edo zaintza profesionala: etxean norberak norbere zaintzailea edo gauean laguntzaile bana kontratatu ordez, merkeagoa izango da batzuen artean egitea”. Helburua ahalik eta buruaskien izatea baita, eta ildo horretan energetikoki jasangarri izatea ere bilatzen dute, hala nola energia berriztagarriak erabiliz, euriaren ura bilduz eta baratzea landuz. Kideek batasuna... eta askatasuna izango dute: “Bakoitzak aukera izango du nahieran antolatzeko. Esaterako, erabaki dezakezu otorduak etxean egitea, edo diru kopuru bat jarri eta beste hainbatekin jantoki irekian egitea”.

Abajok ez du zalantzarik: “Egitasmo biziki aberasgarria da, edozein herri-tako udalek berera ekartzea amestu beharko lukeena. Ekintzarako gogoz dagoen jendea, kooperatuz, autogestioa bultzatuz, energetikoki jasangarria...”.

Menpekotasuna areagotu ahala, zer?

Solasaldian, behin baino gehiagotan atara da gaia: harreman afektiboa eta elkarrenganako zaintza oinarrietako bat da proiektuotan, eta egiturak berak laguntzen du: “Eremua lotzen duen bidezka etxe guztien aurretik pasatzen da Brisa del Cantábricon –dio Abajok– eta inportantea da, baita elkarren arteko kontrolerako ere, norbait ez bada agertzen segituan konturatuko garelako eta

Europako ereduaren aldean, ezberdintasun nagusia da gure zahar-egoitzetan logelak daudela, ospitaleetatik datorren eredu delako, eta beste herrialdeetan aldez, etxea da oinarria. Kontzeptu garrantzitsua da. Argazkian, Madrilgo Trabensol proiektua (irakurri hurrengo orrian).

haren etxera joango garelako, ea ongi dagoen ikustera”. Jakina, kideen arteko zaintzatik harago, zerbitzu profesionala ere funtsezkoa izango da: “Muga ondo bereizi nahi izan dugu –argitu du Abajok–, zein den auzokideak egin dezakeen zaintza eta zer profesionalari dagokiona. Farmaziara joango naiz bizilagunak behar duen botika hartzera, baina ez diot pixoihala aldatuko”. Arreta zerbitzu profesionala izango dute eta menpekotasun handia izanik apartamentuan jarraitu ezin dutenentzat, hiru elkarbizitza unitate dituzte aurreikutsita: elkarbizitza unitate bakoitzak hamar lagun har ditzake eta etengabeko zaintza pertsonalizatuaz gain, sukaldea, jangela, egongela, lorategia eta bakoitzarentzako logela ditu.

Asun Fernandezek gaineratu du Egun-sentian ere eztabaidatu dutela horretaz: “Gure helburua da Egun-sentia izatea gure bizitokia hil arte, dauden laguntzak eta profesionalak baliatuz, baina gaixotasun batzuek burua galtzea eragiten dizute, agresibitatea sorrarazten... eta kasuan kasu erabakiak hartu beharko ditugu, gure artean eta senideekin hitz eginda, ea egoitzaren batera eramatea komenigarriagoa den, adibidez”.

Adineko jendeaz sarri ematen den irudia, gutxieteko ez bada infantilizatze

edo mezu ezkorrak emateko (osasun zentroak kolapsatzen dituztela, esaterako), mingarria dela dio Asun Fernandezek, asko direla oraindik egin ditzaketen ekarpenak. Guk behintzat, mundua eraldatzen jarraitu nahi duten zaharrak aurkitu ditugu artikulu honetan.

**TALLERES
MITXELENA**
S.COOP.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000
Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Eziago Poligonoa · Zikuñaga Auzoa
 20120 HERNANI (Gipuzkoa)
 T 943 55 25 12 - 16 · F 943 55 28 16
 info@talleresmitxelena.com

[**www.talleresmitxelena.com**](http://www.talleresmitxelena.com)

Europako hainbat eredu

Ezker-eskuin: Trabensol ("inguru afektibo oso indartsua daukagu", esan digute); eta Turenako esperientzia: eraikin berean daude eskola eta zaharrentzako etxeak.

Etxebizitza kooperatibez gain, zahartzarorako beste hainbat aukera ere badira: belaunaldi uztarketa bultzatzen duten komunitateak, auzo guztia kontuan hartzen duten egitasmoak, buruko gaitza duten zaharrentzako herriak...

TRABENSOL: KOADRILA KONTZIENTZIATU BATEN EGITASMOA

Gaztetan, etxebizitza kooperatibak sortu zituzten; umeak izan zituztenean, hezkuntza aurrerakoiagoa oinarri zuten ikastetxe kooperatibak; eta 2013tik, jende bera Trabensol proiektuko etxebizitza kolaboratiboetan bizi da, Madril-en. Zahartzarorako proiektu soziala da, bioklimatikoa, geotermikoa, eta etxebizitza indibidualak eta denontzako gu- neak uztartzen ditu: "Oreka bilatu dugu bizitza indibidual eta kolektiboaren artean". Jaime Moreno, Paloma Rodríguez eta Felisa Laíz kideen arabera, eguna hasi daiteke martxa nordiko bat eginez, edo txangoren batekin, gero chi kung pixka bat, zine-foruma arratsaldean, bestelako tailerrak... "baina horrek ez du esan nahi denean parte hartu behar dugunik, batzuetan etxean egon nahi duzulako, lasai-lasai, musika entzuten edo irakurtzen".

Harremanak funtsezkoak dira Trabensolen: "Inguru afektibo oso indartsua daukagu, eta zaintzan arre- ta fisiko edo intelektual soilak ez dizu hori ematen; gizakiok kariñoa behar dugu".

Hala ere, egungo kideak aktiboak diren arren, badakite menpekotasun handia- goko garaiak iritsiko direla: "Erreali- tate horri eta etorriko diren beharrei erantzuteko pentsatuta dauden espa- zioak baditugu, baina jakin badakigu ez direla nahikoa izango eta ez ditugula erantzun guztiak. Lan-batzordea aritzen gara eta batzordeetako batean etorkizuneko erronkei heltzen diegu, tartean osasun gainbeherari; pertso- nan zentraturiko zaintza ereduak ari gara aztertzen".

DANIMARKA AITZINDARI

Hemen bezala gertatzen zen Danimar- kan: zahar egoitzak adin tarte zabala- gorako pentsatuak zeuden arren, az- ken fasean zeudenak baino ez ziren bertaratzen. Beraz, egoitzak azken etaparako utzi eta etxebizitzaren ere- dura jo zuten 1970eko hamarkadan. Adinekoek haien beharrei egokitu- ta etxebizitza eskaintza zabala dute herrialdean, eta horretarako adminis- trazioaren inplikazioa funtsezkoa da: etxebizitzaren eskaintza publikoa de- nean, administrazioak berak jartzen du orubea eta bertan proiektua egingo duten irabazirik gabeko kooperatibei erraztasun ekonomikoak ematen diz- kie (kreditu onak...). Ekimen pribatua denean, antzera gertatzen da: promo- toreek prezio onean lortzen dute lur- saila eta haiek gero baldintza jakinetan eta mugatuta dauden salneurrietan

egin behar dute eskaintza. Adminis- trazioak, gainera, diru-laguntza ugari eman ohi ditu, beharrezkoak diren zer- bitzuak bermatzeko.

GHETTOAK SAIHESTEKO, NAHASKETA

Adinekoentzat espresuki eraikitako etxebizitza edo etxebizitza multzoetan, herri guztia erabilgarri diren ekipamenduak txertatzea da hainbat herrialdetan hautaturiko bidea. Hala, lehenengo solairuan adibidez super- merkatua edo ikastetxea egiteak ekarri- ko du adin guztietako jendea hurbiltzea eta nahastea, adinekoak ez daitezen iso- latuta geratu.

Antzeko helburuarekin, European nahiko orokortuta dagoen eredu- a da etxebizitza promozioak egitea zaha- rrentzat eta gazteentzat leku berean. Etxe horietan sartzeko, adina baldin- tzetako bat bihurtzen da eta modu horretan belaunaldi arteko uztarketa bermatzen da, horrek dakarren aberas- tasunarekin.

Harago joan dira Frantziako Ture- na eskualdean: eraikin berean dau- de Lehen Hezkuntzako ikastetxea eta zaharrentzako etxebizitzak -Marpa sa- rearen barruko etxebizitzak dira, ira- kurri hurrengo puntua-. Ekimen ai- tzindari honi esker, hainbat adineko- k eskolak, bazkariak eta irteerak parte- katzen dituzte gazteekin, ikaskideak baitira denak.

Ezkerrean, Marpa eredua, bizitza guztia landa gunean eman dutenentzat pentsatua. Eskuinean, "Dementeen Herria": buruko gaitza duten zaharrak dira biztanleak.

BASERRITARRENTZAT PROPIO

Bizitza guztia landa eremuan eman dutenengan pentsatuz, 1980ko hamarkadatik Marpa eredua zabalduta dago Frantziako Estatuan: landa-guneko etxeak dira, adinekoentzat, norbere ingurunea ahalik eta gehien errespetatzeko eta bat-batean hiriko pisu batean sartzeak sortu dezakeen deserrotzea saihesteko asmoz. Hemen ere, etxebizitza pribatuak eta espazio partekatuak dituzte eta gehienez 24 lagunentzako daude pentsatuak. Guztira, 190 egitura inguru daude Estatuan, elkarteek kudeatuak.

DEMENTEEN HERRIA

2010ean sortu zuten Hogewey herria, Herbehereetan. Dendak, lorategiak, parkeak, jatetxeak, posta bulegoa... ditu, baina herri berezia da: biztanle gehien

-gehienak pazienteak dira, gaixotasun kognitiboren bat dute (alzheimer kasu) eta haien beharren arabera diseinaturiko herria da -aire zabalean dagoen 16.000 metro koadroko ospitalea bailitza-. Herritar-pazienteak bost edo seinaka bizi dira etxeetan eta helburua da herri arrunt batean bizimodu arrunta egin dezatela, eguneroko ohiturak ahal bezainbeste mantentzea, horrek zaintza profesional eta medikalizazio gutxiago eskatuko duelakoan. Aldi berean, demenziazirik ez duten biztanleak kontzientziatuta eta prestatuta daude, behar izanez gero esku-hartzeko, eta baten batek jarerra ezohikoren bat badu (garrasika hasi, biluztu...) ez asaldatzeko. Nonbait, burua galtzen hasten den jendeak joera handia du autobus geltokietara joateko, eta autobus geltokia ere badu Hogeweyk, baina bertatik ez da inoiz autobusik igarotzen.

AUZOA HELBURU

Auzoak birgaitzea da Berastegi eta Etxeberria arkitektoen proposamena: auzoa bera izatea behar ezberdinei erantzungo diena, bateko eta besteko zerbitzuak bermatuko dituen edota bizilagun kontzientziatu eta prestatuak izango dituen -"auzo lagunkoiak" deiturikoetan, adibidez, bakarrik bizi diren zaharrak identifikatzen dituzte eta bisitak egitera joaten zaizkie auzokideak-. Auzoan bertan, etxebizitza batzuk adineko jendearentzat egokituta egongo lirarteke eta saiestuko litzateke adineko jendea beste norabait joan behar izatea, edo zahartzen diren auzoen gainbehera. "Beste herrialde batzuetan, herriak sakabanatuagoak dira, baina guk auzo trinkoak ditugu eta bakoitzak berera ongien egokitzen den soluzioa bilatu behar du. Auzoetan jarri beharko genuke begirada". ■

ARABAKO BERTSO KUADRILLA 2018 ARTEKO A

URTARRILAK 19 - MARTXOAK 17

BAT-BATEKO 14 TALDE

IDATZIZKO 17 TALDE

14 KANPORAKETA, 3 FINALURREKO

ETA FINALA 350 PARTE HARTZAILE

arabako bertsozale elkartea

www.bertsozale.eus/araba

Arabako Foru Aldundia
Diputación Foral de Álava

Vital gizarte ekintza

LABORAL Kutxa

udapa

artepan

ARGIA

Miren Larrion, EH Bilduko zinegotzia Gasteizko Udalean

“BORROKA HAU GLOBALA DA, EZ TOKIAN TOKIKO OPOSIZIOAREN BORROKA SOILA”

Legazpi, 1969. Arabarra da. Ingeniaritzako irakasle izana. Sortu eta EH Bilduko kidea. Gasteizko Udalean zinegotzi eta eleduna. EAEko Legebiltzarkidea:

“Hezkuntzan, sindikalgintzan eta euskararen eremuan konprometitu izan naiz gaztetatik. Gizarte justuago baten alde egiteak politikara eramaten zaitu ezinbestean. Politikaren erabaki guneetan denok parte hartu behar genuke urte batzuetan, denok irabaziko genuke eta politika hobea litzateke”. Premisa horrekin abiatu dugu solasaldia.

Mikel Asurmendi

@masurmendi

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Gasteizko Udalaren politika hizpide. PPko Javier Maroto alkatea kendu zenuen eta EAJko Gorka Urtaran alkate jarri. Ez al zara damutu erabakiaz?

Inondik inora ez. EH Bildu da berme bakarra PP euskal instituzioetatik kentzeko. Marotoren mezu xenofobia eta arrazista ezabatzeko funtsezkoa izan zen Udaletxetik kanporatzea. Hitza eman genuen, baita bete ere. Logikoena zen gure taldeak alkatetza kudeatzea, baina EAJ ez zegoen prest. Hala ere, EAJri eta orobat aldaketari aukera ematea oso inportantea izan zen, horren aldeko indarrek emandako urratsa egokia izan da. Ez baikinen gu bakarrik izan, Elkarrekin Podemos eta Irabazi taldeek ere bat egin zuten. PSE-EEK amore eman zion PPren presioari, eta oposizio talde horretatik apartatu zen. Oposiziotik Martxoak 3 ekimenaren ildoan ari gara.

Sektore kritiko alternatibo batzuek zuen bilakaera “metamorfosikoa” dela diote, finen “EAJ eta PPren antzeko politika” egi-ten duzuela. Zein da zure iritzia horretaz? Maroto kendu izanak ez du esan nahi

ondorio denak arrakastatsuak izan direnik, baina balio izan du hainbat gauza lortzeko. Adibidez: hasieran, alderdi sozialista gobernutik kanpo geratu zen eta Urtaran hasi zen aldaketaren aldeko indarrekin lanean. Horrek posible egin zuen lehen aurrekontuak ateratzea, batzarraren bi herena alde izanez. Aurrekontuak aldaketaren norabidean kokatu genituen: etxebizitzaren, berdintasunaren eta euskararen alde... Egia da, Urtaranek sinatua ez du bete. Baina, aldaketa noren artean egin dezakegun agerian utzi dugu. Gainerakoek [EAJ eta PSE] beren interesak jarri dituzte aldaketaren aurretik. Bi urte ondoren EAJk ez du datorren urteko aurrekontuak aurrrera ateratzea lortu.

Sektore horiek “guk hori guztia gertatuko zela bagenekien” esan dezakete. Hau da, eskuinak gobernatzen du.

Bai, baina Urtaranek ez du PPrekin akordiorik Gasteizen, ordea, EAJk beste lekuetan baditu. PPk ez dio barkatzen Urtarani, Marotori egindakoa. PSEren laguntzarekin ari da EAJ, baina ez da

aski. EAJ ia bakarrik dago. Bilatzen duena da boterea indartzea. Eta politikan hori agerrarazi behar da, ez da bakarrik esatea “hori bagenekien”. Demokrazia- ren gabezia agerian geratu da, eta EAJ- rekin aldaketa ez dela posible ikusarazi dugu. Noski, beste bide batzuk urratu beharko ditugu, hasieran proposatu genuena lantzen ari gara, hau da, aldaketa nahi duten guztiekin bide egitea. Urtaran aldaketaren aurka ez ezik, hainbat kolektiboren aurka ari da, ez dago hainbat aldarrikapen entzuteko prest. Aldaketaren aukera egingarria izan da lurralde honetan, EH Bilduk PPz besteko alderdi guztiei eskua luzatu die hori gauzatzeko, baita Podemosek eta Irabazik ere. Anitzen arteko bide hori posible da, baina EAJk eta PSEk ez dute nahi.

Zein da Gasteizen Aktibitate Ekonomiko-koen gaineko zergan eramando politika?

Adibide baterako: hasi bezain pronto Urtaranek Arabako Enpresariekin (SEA) adostu zuen zerga politika. Argazkian EAJ, PP eta PSE atera ziren patronalarekin, zergak jaitsiko zituztela

esanez. Administrazioak ezin du -edo ez luke behar- administratuarekin zergen politika akordatu, baina egiten dute. Gure helburua akordioa apurtzea izan da. 2017an Urtaranek Podemosen, Irabaziren eta gure taldearen bozak behar zituen. Beraz, behartu genuen akordio hori apurtzera eta zergak horizontalagoak izatera. Lortu dugu hurbiltzea Donostiako eta Bilboko zergen mailara, lortu dugu enpresariak ordaintzen ez zuten milioi eta erdi euro sartzea aurrekontuetan, baita Ondasun Higiezinaren gaineko Zergen (IBI-OHZ) balore berdinekin jendeak gutxiago or-

daintzea eta enpresek gehiago ordaintzea ere. Ezkerreko planteamendu interesgarriak gauzatzea lortu dugu hiri honen alde.

Azaldu horietako batzuk.

Segregazio eskolarrean PSE inplikatu da, proiektu bat landu dugu adituekin. Gero, egiari zor, Jaurlearitzako Hezkuntza Sailak ez du aplikatzen. Baina gutxienez, eskoletako segregazio gaia azaleratu dugu. Arazoa konpondu daitekeela erakutsi dugu. Politikan ezin duzu jardun dena lortuko duzulakoan, ibilbidetan dauden mugak ikusten dituzu eta

arazoak konpontzeko norekin bat egin dezakezun ikasi ere. Bestalde, aurtengo aurrekontuak negoziatzean udal langileen soldatak duindu nahi izan ditugu. Askok 800 euro kobratzen du hilean. Guk Europatik datorren karta sozialaren minimoa jarri dugu mahaian: 1.200 euro. Urtaran ez da prest izan hori onartzeko. Gure lankideek 800 euro irabaztea onartzen badugu, zer geroa dugu? Ez dute udaleko zerbitzu lana hobeto ordaintzea nahi, eta gero beraiek Legebiltzarrean eskatzen diete enpresariei langileen soldata igotzea.

Zein da zuen aurrekontuen funtsa?

Hainbat zutabetan oinarrituta dago. Bat, enplegua: udal langileen azpikontratuen kasuetan ari gara lanean, etxeetako, igerilekuko eta sorosleen kasuetan markatu dugu ibilbidea, eta hainbat lorpen eskuratu ere bai. Aurtengo aurrekontuak iazkoak baino 17 milioi euro gehiago du eta langileei ez zaie horren zatirik eman. Ezin da une batez dena egin, baina zatika bai. Bi, berdintasuna: indarkeria matxistaren aurkako planteamenduak bere baitan prebentzioa kontuan hartu behar du. Hori aldarrikatzen ari gara lehen aurrekontuetatik. Izan ere, zerbait larria gertatzen denean, denok gaude pankartaren atzean, baina arazoa konpontzeko urratsak emateko ez. Hiru, euskara: 2015ean Gasteizko Kafe Antzokia proiektua garatzea posible zirudien, baina EAJk geldiarazi du. Tristea da, baina Urtaranek Marotok baino gutxiago egingo du arlo horretan.

“Ez dago Errekaleor eraitsi behar dela dioen txostenik” diozue. Zertan da auzia?

Eraikinak eraisteko behar duen txosten teknikorik ez dago. Errekaleor auzoan gabezia batzuk daude, baina Gasteizko beste auzo askotan ere badaude, eta inork ez du auzo horietako eraikinak bota behar direnik esaten. Adibidez, Santo Domingo kaleaz txosten bat dago. Egoera larria dela-eta, bizilagunak atera behar izan dira, horiek non kokatu aztertzen ari gara. Errekaleorren ez daude holakoak eta Urtaranek bota nahi ditu. Aitzakiak dira, deuseztatzeko arrazoi bakarra politikoa da. Auzoaren jabetza udalarena da eta erabakia ere bai. Proiektua interesgarria da. Demagun, Berlinen halakoak garatzen direnean, hemendik txalotzen dira, baina Errekaleor batzuen ustez ez da egokia.

EAEko politikaz: EAJk PSE eta PP hautatu ditu akordioetarako bidelagun.

Benetan kezkarria da EAJk norekin egiten duen lan ikustea, hasteko ez da gizarteari begira ari. Urkulluk “egon-kortasuna” aipatzen du sarri, guk horri “impasse” deitzen diogu, aukera asko galtzen ari da herri honetan Urkulluk ez duelako gaitasunik aurrera begiratzeko, dagoen lekuan mantentzeko ematen dio garrantzia. Aldaketa nahi ez duten PPrekin eta PSerekin ari da. Madrilen oso eroso dago Rajoyekin akordioak sinatzen. Hemen, hezkuntza komunitatea kalean du, gehiengo sindikala oldartua. Ez dago prest gizarte eragileekin elkarriketatzeko eta akordioetara ailegatzeko, aitzitik, sektore kontserbadoreekin eroso ari da. EAJren politika oso okerra da gizarte honen etorkizunerako.

Globalizazioa dela eta, antza, zaila da politikaren norabidea aldatzea. EAJ, PP eta PSOEk kudeatzen dituzte EAEko instituzio gehienak. Nola eragin gizartearen beste politika mota bat egiteko?

Neurri batean instituzioetan islatzen da gizartearen dagoena. Hala ere, gizartearen parte zabal bat kalean ari da borrokan. Kontua da gizartearen eragiteko gure gaitasuna zein den jakitea. Globalizazioa esan duzu, bada, munduan badaude beste errealtate sozial batzuk, horietan politikak ez du hemen bezala funtzionatzen. Oso nabaria da hori: Urkulluk beti alderatzen ditu euskal eta espainiar egoerak. Konparazioa horretan indartsua sentitzen da, “Madrilen baino pixka bat hobe gaude”, aditzera eman ohi du. Baina Madril beste askorekin alderatuta, gero eta gaizkiago dago. Horiek horrela, falta zaigu gizartearen alternatiba sendo bat eskaintzea, eta berau ondo komunikatzea. Aukerak badaude. Hori egoki egiten badugu gizartearen sektore zabalen babesa jasoko dugu. Askotan kritikatzeko digute, eta arrazoiz egin ere, sarritan denbora gehiegi pasatzen dugulako EAJk egiten duena kritikatzeko. Beraz, azaldu behar dugu ondo egiten duguna eta horrekin batera jendeak esateko duena jaso ere. Izan ere, politika polarizazioa lerratzen ari da nazioartean, badaude defizit klabe batzuk, bata demokratikoa, Katalunian ikusi dugunez. Beste bat da boterea non dagoen ongi agertzea. Neurri handi batean, botereak nahi du politika gizartetik are eta isolatuagoa izatea. Boterea demokratizatu behar da.

“HEGEMONIA GIZARTEAN LORTU BEHAR DUGU”

Gasteizko Udalean zinegotzia eta EAEko legebiltzarkidea. “Bateragarritasuna kritikatu daiteke erabileraren arabera, izan daiteke negatiboa edo positiboa, nire kasua bi karguak batzearen aldekoa izan da, baina ez da badugu asmatzen autokritika egin behar da”.

EH Bildu sortu zen 2012an. “2011n gizarteari begira aritu ginen, baina barnea ez zen egoki egituratu. Zuzendaritzan emakumeak falta dira eta lurraldeen ordezkartza orekatuagoa ere bai. EH Bilduk anitzagoa izan behar du eta ezkerreko planteamendua zehatzagoa egin, irekieragoa. Askok gara eta egiturak horizontala goa izan behar du. Kultura politikoa berria behar dugu oraindik ere”.

Hegemonia helburu. “Bai, baina hegemonia gizartearen lortu behar dugu, ez alderdien bidezko hegemonia”.

“Euskal Estatua ez da izango, feminista ez bada” dio Jule Goikoetxeak. “Ez naiz esamolde horien zale. Feminismoa ezinbes-

tekoa da, baina hori eta ezaugarri gehiago ere behar dira estatua eraikitzeko”.

Euskal estatu independentearen aldeko arabarra. “Hala naiz, periferiakoa. Arabarrok autokritika egiteko ongi kokatuta gaude, jarrera politikoa anitz ulertzen baitugu. EH Bilduk ongi azaldu behar du estatu independentearen proposamena eta berau lortu ahal izateko bere posizioa ongi azaldu ere bai”.

CUP moduko bat gerta liteke hemen?

“Sortuko balitz, gizartearen ekimenez sortuko litzateke, behar bati erantzuten diolako izango da, beraz positiboa, gizartearen eraldatzeko bidelaguna. Ez dut inondik inora homogeneizazioa nahi, ez dugu denok berdin pentsatu behar. Nik federik inorengan badut, jendearengan daukat. Gizarteak beharra badu, behar hori asetzeko beste alternatiba bat sortuko da. Horrek adieraziko du gu ez garela ailegatzeko ari hainbat sektoretara, eta egia hori zor, uneon ez gara sektore guztietara iristen ari, eta hori ez badugu onartzen gaizki goaz”.

Aukera ikusten duzu, antza.

Noski. Baina, gure kezkek eta gizartearenak lotuta izan behar dute: lan merkatuarekin lotuta, ekonomiarekin lotuta... Zentzu horretan, botere gunetan eta instituzioetan ez dagoen jende konpetente asko ari da lanean, eta guk entzun behar diegu eta alternatiba horiengandik jaso. Guk ezberdinen arteko gizarte aurreratuago bat gauzatzea dugu helburu.

Nola ikusi duzu *procés* delakoa? Nola ikusi dituzu artean euskal politikariak?

Denok erretratatu gara. Urkulluren argazkia nabarmenago izan da hala ere, ez duela status quo aldatu nahi argi gertatu da. Oso eroso dago egungo egoeran, eta berau mantentzearen alde egin du. Katalanek agerian utzi dute Espainiako Estatuaren demokrazia eskasa, baina argi utzi dute ere zein garrantzitsua den Estatuaren nahiz nazioartean bidelagunak izatea, eta herriarekin batera lan egitea. Imajinatu une batez, hemen hainbat alderdik independentziaren aldeko

urratsak ematea adosten dugula. Herria edota gizartearen ez badago klabe horietan, adostasunak hutsaren hurrengo balioko luke. Horregatik herriari bueltatu behar zaio boterea eta erabakitze gaitasuna. Landu behar ditugun gabezia handiak daude hemen.

Autogobernuari buruzko ponentzia lantzeko modua argigarria izanen da.

Jaurlaritzako Soziometroak adierazi duenez EAEko herritarren %67 erabakitze eskubidearen alde dago. Gehiengo zabala da, bi herenak. Hala ere, gutentuz ari gara. Bi hereneko hori pentsatzen badute ere, ponentzia lantzen bada, proposamen berria egiten bazaio herriari, baina gero “bai” ala “ez” aukeratzeko bada, ariketa hori oso motza izango da. Zer da gizartearen hainbat arlotan eskatzen duguna? Horiek kontsultan aintzat hartuko al ditugu? Islandia, adibidez, konstituzio berri bat egiteko eredu garria izan da, Eslovenia eta Finlandia ere eredu berriak planteatzen ari dira.

Herri honi benetan galdetu nahi bazaio, aipatu demokraziaren eredia landu nahi badugu, “bai” edo “ez” kontsultaz harago joan behar dugu. Esan nahi dut, eztabaidak alderdikoak izango dira eta batzuk saiaturiko dira alderdien interesen izenean erabakitzeko eskubidearen zentzua aldatzen. Politika demokratizatu behar da eta autogobernuari buruzko ponentzia lantzeko modua funtsezkoa izango da horretarako. Eztabaida gizar-teari ireki behar zaio, horrek erraztuko luke bidea eta demokrazia gausatzea.

EAJk Estatus berria proposatzen du. Ez du ematen zuk diozuna landu nahi duenik.

Ez dut Urkullurengan konfiantzarik, EAJk ez du hartu duen bidean atzera egingo. Zalantzan jartzen dut erabakitzeko eskubidearen defentsan arituko denik. Bere egitura osoaren eta jarrera immobilistaren alde egingo du. Norbaiti falta bazaio demokrazian sakontzeko kapazitatea, zaila du erabakitzeko eskubidearen alde benetan egitea.

Zer behar da status quoa aldatzeko, EAJrik gabe?

Indar korrelazioa aldatzea, horretarako planteamendu aurrerakoiek hartu beharko dute boterea, ezkerretik.

Podemos + Irabazi + EH Bildu bakarrik zarete. Nola lortu gehiengoa?

Gizarteak hori nahi badu gehiengoa izango gara, eta ez badu nahi ez gara izango. Gizartearen isla da politika.

Instituzioetatik eta gizartetik ekitea diozu, baina zertan edo nola hasi?

Bada politika ulertzeko modua landuz. Politika modu berri bat zabaltzeko lehen zeregina hori da. Nazioarteari begira jarri, eta sektore zabalei bidea ireki behar diegu demokraziari zor diogun garrantzia emateko.

Itun fiskalaz: herritarrak jabetzen ote dira oposizio alderdien lanez edota euren proposamenez?

Horretan ari gara, egoera aldatzeko au-

kerak daude, esploratzen ari gara. Egin nahi al dugu? Gizartearen erabakia da. Ez da bakarrik alderdiena. EAJk zerga politikan jarrera neoliberalak defendatzen ditu argi eta garbi. Mezu asko de-segin behar dira, gure nominen atzean dagoena ondo ezagutu eta azaldu. Erabaki batzuen ondorioz ezberdintasun soziala areagotzen ari dela badakigu, beraz, ekonomiaz ikastea eta jardutea dagokigu gero eta gehiago.

“Aberastasuna enpresariak sortzen dute” dio mezu horietako batek. Ge-

» “2015ean Kafe Antzokia proiektua garatzea posible zirudien, baina EAJk geldiarazi du. Tristeia da, baina Urteanek Marotok baino gutxiago egingo du arlo horretan”

zurra. Aberastasuna langileek sortzen dute, eta enpresariak plusbalioarekin geratzen dira. Beste lelo bat: “Gero eta zerga gutxiago ordaindu eta gero eta aberastasun gehiago”. Gezurra. Kontrakoa da. Baina horixe da joera globala, Troikak inposatua. Mundu osoko azterketek agertu dutenez, estatuek gero eta aberastasun gehiago bildu dute azken 20 urtetan, baina gobernuek gero eta gutxiago kudeatzen dute. Egungo estatuek gero eta indartsuago izanez gero, are eta babesa handiagoa izango dute.

Borroka hau globala da, ez tokian tokiko oposizioaren borroka soil. Ezkerreko alderdiek gure mezuak garbitu eta indartu behar ditugu gizarte eragileekin batera aurrera egiteko. Gizarteak erabaki behar du zein motako gizarte eredia nahi duen eraiki. Sindikatuek indar sendoagoa eta hegemonikoago bat zuten lehenago, eta gero eta pisu gutxiago dute orokorrean. Hau da, epe laburrean ez bada egoera aldatzen gure seme-alaben etorkizuna oso beltza da. ■

Zinema eta telebista

Noiz aukeratu batua eta noiz euskalkiak?

Abenduak 8, Durangoko Azokan, Irudienean, lau mahaikide bildu dira galdera horri erantzutera. Olatz Beobidek, Jon Garañok, Patxo Telleriak eta Paul Urkijok ikus-entzunezkoetan bataren edo bestearen alde egiteko hainbat arrazoi azaldu dituzte. Egia esan, euskararen molde bat eta bestea ez dituzte mutur banatan jarri, borrokan, nahasian ere erabiltzen dituzte haien lanetan, eta batik bat fikziozko lanetan, jolas egiteko erreminta bikaintzat dituzte.

Onintza Irureta Azkune

@oirureta

Jon Garañok, 80 egunean, *Loreak* eta *Handia*-ren zuzendariak dio joera handiagoa izan duela euskalkietarako batuerako baino. Hala ere, uste du euskalkia baino euskalkiaren eta batuaren arteko hizkera egiten duela jende askok, batez ere gazteek. Beraz, bataren eta bestearen arteko marrarik ez du jartzen. Askotan, bien arteko aukeraketan aktoreak izan du garrantzia. Hura nola moldatzen den hobeto, nola ateratzen zaion naturalago, hala egin du filman. Beste kontu bat da *Handia* pelikula, XIX. mendean kokatu baitute. Ez dute orduko Tolosaldeko hizkera erabili, orduan Altzon nola hitz egiten zuten ez baitaki-

gu, ikusleei sinesgarri egiteko moduko hizkera erabili dute. Hala ere, aktorea beti erdigunean, esaldiren bat naturalago atera bazaio batuan, bada horrelaxe mantendu dute.

Patxo Telleriak ez du gogoko euskalkien eta batuaren arteko banaketa. Euskaldunberria izanik berak euskalkian, bilboeraz, egiten duela dio, probokazio tonuan. Bi filma zuzendu ditu euskaraz (*Igelak* eta *Bypass*) eta batuan egin ditu. Haren ustez, ikus-entzunezko fikziozko lanetan hiru erregela bete behar dira hizkuntzari dagokionez: ulergarritasuna, adierazkortasuna eta sinesgarritasuna.

Azken terminoa azaltzeko adibide bat jarri du. Lubis pertsonaiak (*Soinujolearen semea* filmaren gidoia prestatzen ari da Telleria) Bernardo Atxagaren nobelan euskara batuan hitz egiten du, baina filman haragizko pertsonaia bihurtzerakoan ez da sinesgarria Asteasuko morroiak batuan egitea, bertako hizkera hartu behar du. Eleberrian sinesgarri dena, agian filman ez da batere.

Paul Urkijok martxoaren 2an estreinatuko duen bere lehenengo film luzearen esperientzia kontatzea nahikoa izan du mahai-inguruko galderak erantzuteko. *Errementari* pelikula historikoa eta fantastikoa da. Historikoa den al-

Ezkerretik eskuinera 'Errementari'-ko, 'Eskamak kentzen'-eko, 'Handia'-ko eta 'Igelak'-eko fotogramak.

detik, ikus-entzuleei sinetsarazi behar die XIX. mendean kokatuta dagoela. Euskara zaharraren kutsua izan behar zuela uste du, eta hala, desagertuta dagoen arabarra erabili du lanean. Sinesgarria bai, baina ahaztu gabe fantastikoa dela, genero horrek lengoaiarekin askatasun handiz aritzeko, jolasteko, aukera handia ematen zion. Muga bakarra, ulergarritasuna. Filman denetarik dago: desagertutako arabar euskalkiaren tankerako euskararen egiten duten arabar xumeak, modu jantziagoan eta hiritarragoan hitz egiten duen diputazioko administraria, eta Atauneko eran hitz egiten duen Patxi Errementaria. Deabruek batuan egiten dute, euskara jantziaren eta esaldi apokaliptikoak jaurtiz. Hizkuntzaren testuren bidez pertsonaiei kolorea ematen die Urkijok.

Olatz Beobideren iritziz, aukeratutako hizkerak balio behar dio ikusleari istorioaz gozatzen, eta istorioan sartzen eta ez ateratzen. Gertukoa egin behar zaio, eta era berean, ezin du esan ikusleak, "hor zer esan du?". *Eskamak kentzen* teleserieko zuzendaria da bera eta lan hori du buruan hori kontatu duenean. Aktoreek haien hizkeran hitz egiteko askatasuna izan zuten eta aldi berean sinesgarria izan behar zuen, zeren ak-

tore denak ez ziren mutrikuarrak, baina istorioa Mutrikun zegoen kokatuta eta eskabetxerak Mutrikukoak ziren.

Hizkera bat edo beste aukeratzera-koan laurak daude ados sinesgarritasuna oso kontuan hartu behar dela, hala ere, Garañok gehitu du sinesgarritasunari garrantzia neurrian eman behar zaiola. Adibide bat kontatu du azaltzeko. *Loreak* filma ikusi zuen jende dezentek esan omen zion ez zela sinesgarria pertsonaia guztiek beti euskaraz egitea eta film osoa euskaraz izatea: "Egia da, ez gara beti eta denean euskaraz aritzen. Baina *Vacas* filma gaztelaniaz ikusteko arazorik ez daukagu. Amerikarrek *Cleopatra* ingelesez egiten dute eta sinesgarria egiten zaigu".

Filologoa, "lagun jakintsu" hori

Soinu teknikaria moduan, hizkuntza aholkularia, hizkuntzalaria edo dena delakoa alboan izaten duten galdetu zieten, baita beti aholkularirik egokienak ote diren ere. Olatz Beobide *Goenkale*-ko zuzendari izan zen eta berak euskara arduradunen oroitzapen oso ona du. Ez

ditu komisariotzat, baizik eta ahozko-tasunari ahalik eta etekin handiena aterahi nahi zioten figura oso baliagarritzat ditu. Jon Garañok "lagun jakintsua" deitu dio figura horri. Beti dute hizkuntzaz asko dakien bat alboan eta *Handia*-ren kasuan Altzoko beste batekin ere aritu dira lanean. Garrantzitsuak direla dio, ziurtasuna ematen dutela. Horrek ez du esan nahi beti haiek esandakoa betetzen dutenik, baina gehienetan bai, "lagun jakintsuaren" esana onartzen dute.

Patxo Telleriak beti bizkarrean darma filologoa, bera baita Filologian lizentziatua: "Horregatik ez daukat sinesmen handirik filologoengan". Filologoa izatea (edo behinik behin titulua edukitzea), ez dela hainbestearino dio eta ez dakie la zenbaterainoko bermea izan den bere sormen ibilbidean. Filmak batuan egin zituen, behar berezirik ez zuela sentitu dio.

Urkijok errodate guztietan ondoan izan du Gorka Lazkano, aktoreen esanai adi-adi, Arabako hizkera galduaren erreproduktzioa kontrolatu nahian. Lazkanok gain Koldo Zuazok lagundu die desagertutako euskalkia biziberritzeko abenturan. *Errementari* filmaren zuzendariarentzat ezinbestekoak izan dira "lagun jakintsuak". ■

BABESLEA: HONDARRIBIKO EUSKARA ZERBITZUA

Hondarribia
euskaraz bizi

Julià de Jòdar, idazlea eta CUPeko diputatu ohia

“Lider karismatiko bat falta izan da Errepublikarekin aurrera egiteko”

Badalonan jaio zen 1942an eta lau hamarkadatik gora darama lanean Kataluniako ezker independentistan. Ez da CUPeko militante, baina CUPeko diputatu atera zen 2015eko iraileko hauteskundeetan. Literaturaren munduan ere ibilbide oparoa du, baina oraingoan une oso zehatz bat aztertzerako ekarri dugu orrialde hauetara: urriaren 1eko erreferenduma eta Errepublikaren aldarrikapena. Elkarriketa hauteskunde eguneko bezperan egin zen, abenduaren 20an.

Xabier Letona

@xletona

ARGAZKIAK: JORDI BORRÀS

2015eko urtarrilean CUPeko diputatu izateari utzi zion Kataluniako Legebiltzarrean, Artur Masek Kataluniako Gobernuko lehendakari izan zenean, CUPek betoa jarri ondoren. Junts Pel Sí-ren eta CUPen akordio hartan CUPeko bi diputatu ere dimititu behar izan zuten, eta horietako bat Julià de Jòdar izan zen. Hala ere, bere alde batek ez zuen zerikusirik aferarekin, berak hitzartua baitzuen CUPekin Legebiltzarrera utziko zuela, beranduenez urtarrilean: “Ni baldintza batekin joan nintzen zerrendetan, ez ateratzea; horregatik Bartzelonako zerrendan zazpigarrena izan nintzen, baina ezustekoa izan zen eta atera egin nintzen. Denek lotu zuten gero Masenarekin, baina nirea aurretik zegoen adostua”.

Masekin heldu ahal izango zen urriaren 1eko erreferendumera edo urriaren 27ko Errepublikaren aldarrikapenera?

Ez. Lehenago moztuko zuten. Carles Puigdemont independentista zaharra goa da, 17 urte zituenetik da independentista. Mas egon izan balitz, klase interesak gailenduko zitzaizkion inde-

pendentziaren gaiari. Lehenago lotuko zuten akordioaren bat Espainiako Gobernuarekin. CUPekiko elkarlana ez zen posible izango Masekin.

Urriaren 1ean iraultza egoera bat bizi izan zen Katalunian. Urriaren 27an Kataluniako Errepublika aldarrikatu zen, baina ordurako puxika hutsik zegoen. Zer gertatu zen tarte horretan?

Ni oso kritikoa izan naiz ANC eta Òmnium moduko elkarteekin, ez dute lidergo autonomo indartsurik sortu instituzio autonomikoekiko eta hauen sareetan harrapatuak egon dira. Carme Forcadell izan zen ANCko lehen lehendakaria eta gaur egun ERCko zerrendetan da; Jordi Sanchez bigarrena eta JxCateko zerrendetan joan da. ANCn ere alternantzia nagusitu da.

Urriaren 1ean arrakastak ezustean harrapatu zituen antolatzaileak. Egun batzuk lehenago Jordi Sanchezek esana zuen milioi bat herritar bozkatzera joanda bera pozik zegokeela. 2,3 milioi pertsonak eman zuten botoa, eta Guardia Zibila eta Espainiako Poliziak beste 700.000 boto bahu zituzten. Hau da,

guztira 3 milioi bat boto dantzan ibili ziren egun horretan, espero zutena baino hiru aldiz gehiago zen eta Gobernu eta entitateak ez ziren prest jendetza hori kalean izateko.

Irakurri dut irizpidea zela ilara bat eratzea bozkatzera joateko.

Hala egin behar zen, baina jendeak ilara ez, hesiak antolatu zituen eskoletako ateen aurrean. Gure agintarien jarra gehiago zen ikustea ea zer gertatzen zen, beti ere desafioa urrunegi eraman gabe.

Baina Mossoek ez esku hartzeko agindua zuten, hori argi ikusten zen. Hori ere bada nahiko desafio.

Bai, agindu hori zuten, gure Gobernuak ez zuen nahi istilurik herritarren eta Mossoen artean; ezta Mosso eta Guardia Zibila eta Espainiako Poliziaren artean ere. Baina erreferenduma argi irabazi nahi izateko ausardia falta izan zen. Hautetsontziak, adibidez, pertsona zibilek gorde zituzten mugaz bestalde, ez Gobernu jendeak. Herritarrek bideratu zuten operazio guztia eta ordaindu ere bai.

Determinazio falta aipatzen duzu, baina Gobernu hori hilabeteak aritu zen kontsulta prestatzen: Erreferendumaren Legea, Trantsizio Legea, zergak biltzeko erakundea... Kosta egiten da pentsatzea ez zuela bururaino eraman nahi.

Urriaren 1ean herritarrek kalearen espazio politikoa hartu zutenean, botere hori jendeak zuen, baina jendeak ezin du botere hori aurrera eraman, Gobernuari itzuli behar dio eta honek ez zion erantzun. Erantzun izan balu, Errepublika aldarrikatu beharko zuen egun horretan bertan edo urriaren 3an, greba orokorra egin zenean. Hemen falta izan zen lider karismatiko bat, une horretan Errepublika aldarrikatu eta aurrera egiteko prest, urriaren 1eko eta 3ko mobilizazio masiboen gainean zamalka.

Horren aurrean Gobernuak esan zuen Espainiatik iragarritako errepresio bortitza saihestu nahi izan zuela Errepublika aldarrikatu zenean.

Hori jarrera paternalista da. Herritarrek erabaki behar dute zer egin. Ez dut esango herritarrek denerako prest zirenik, baina bai askoz gehiagorako.

» “Gobernuak erreferendumari erantzun izan balio, Errepublika aldarrikatu behar zuen urriaren 1ean bertan edo urriaren 3an, greba orokorra egin zenean”

» “Oso kritikoa izan naiz ANC eta Òmnium moduko elkarteekin, ez dute lidergo autonomo indartsurik sortu instituzio autonomikoekiko eta hauen sareetan harrapatuak egon dira”

Kalean ehunka mila pertsona zegoen, baina Kataluniako gizartea prest zegoen horretarako?

Boterea hartzea ez du inoiz egiten gizarte osoak, ausartenek baizik. Egoera honetan gaia ez da %50 + 1 izatea, kontua da boterea hartu nahi izatea bai ala ez. Une hartan Espainiako Gobernuak ere ukitua zirudien, baina erreakzionatzeko denbora eman zitzaion. Zuk une batean Bartzelonan milioi bat pertsona baduzu kalean, nola erreprimitzen da hori?

Eta matxinadaren helburua zein izango zen, erreferenduma adostea edo Errepublika aurrera ateratzea?

Nik Errepublikarekin egingo nukeen aurrera, hori bai, jakinda galdu egin dezakezula. Baina orain ere galdu duzu eta orduko energia hori Madrilek inposatutako hauteskunde batzuen bidez bideratu behar duzu. Ikusi zer galdu dugun bidean. Egiazki, aukera urriaren 10ean galdu zen, 17:00etan CUPi jakinaz itzazionean gidoia aldatu behar zela eta Errepublika aldarrikatu bai, baina berehala bertan behera utziko zela. Aitzakia zein izan zen? Norbait agertuko

zela eszenatokian Espainiako Gobernua behartuz Kataluniako Gobernuarekin eseri eta negoziatzera. Bitartekari hori ez zen inoiz etorri. Espainiak Europar Batasunean duen indarra handiagoa da Kataluniako Gobernuak pres-tatu zituen sosten-guak baino. Bitartekaria iritsi behar da aurkariak borroka luzean ari direnean edo horietako bat errenditzen denean eta bake elkarriketak eskatzen dituenean.

Zer gertatu da orduan?

Estatuaren marko juridiko-politikoan konfiantza gehiegi izan dela. 2015eko irailaren 27an esan zen 18 hilabetetan Errepublika egin nahi zela eta prestaketa lanak hasi ziren, baina batez ere esparru juridiko-politikoan: testuak, legeak... Eta esparru praktikoan, adibidez lurraldearen okupazioaren gaian? Ezer ez. Esquadra Mossoak guardia nazional bihurtzea falta izan zen, besteak beste.

Hori gerra izango litzateke.

Bai, jakina, orain ere gerran gaude, baina beste era batera, okupatuak. Balizkoei indar gehiegi ematen bazaie –“horren urruti bagoaz zer gertatuko da?”–, ez duzu frogan jartzen errealtatea; hau da, gertatuko da gertatu beharrekoa, nik egiten dudaren arabera.

Hau agian gogorra da esatea, baina orduan diozunaren arabera agintariak beren herriari amarru egin diote?

Ez, txarrago, euren burua engainatu dute. Boterea ez izatea txarra da, baina izatea eta ez erabiltzea askoz okerragoa. Hemen egiazko boterea izan zen kalean eta ihes egin zitzaion, Legebiltzarrera atzera eginez. Indarrik bada, orduan egin ez zena egin beharko da orain.

Bigarren egunean berriz izango litzateke indarrean 155. artikulua.

Pentsatzen dut agintariak ikasiko zutela

» “Lehenengo gauza Mossoen kontrola litzateke, zalantzan izan daitezkeen mando guztiak kendu beharko lirateke eta Gobernuaren konfiantzazkoak jarri”

» “Hemen egiazko boterea izan zen kalean eta ihes egin zitzaion, Legebiltzarrera atzera eginez. Indarrik bada, orduan egin ez zena egin beharko da orain”

zerbait orain arte gertatutakoaz, dagoeneko badakite Estatuaren errepresioa hor dagoela, egiturazkoa dela. Gehien-goia lortzen bada uste dut urriaren 1a eta Errepublika sinbolo gisa erabiliko direla, sostengu moral gisa berriz ere elkarriketa eta aldebikotasuna eskatzeko. Aldi berean botere autonomikoa garatuko dute eta saiaturiko dira nazioartean Espainiaren izaera erakusten, Europak parte har dezan. Independentismoak irabazten badu, konpromiso

serioan jarriko du Gobernua, pilota berriz bere esparruan utziko duelako errematatu dezan.

CDRak –Errepublikaren Defentsa-klabe izan ziren kaleko mobilizazio erraldoietan. Bizi-rik daude oraindik?

Bai, guztiz, zer gertatu zain daude. Abenduaren 22an Errepublikaren aldeko gehien-goak irabazten badu, ANCK eta Òmniumek orain

arte bezala jarraituko dute? Edo ikasiko zuten jada instituzioekiko menpekotasun handiegia izateak orain arteko egoerara eramaten duela? CDRak dagoeneko badute ANCK eta Òmniumek duten transbertsalitatea, baina hiruen artean ez dute oraindik estatu nagusia eratu. ANCK eta Òmniumek oraindik menpekotasun handiegia dute alderdi instituzionalekiko.

Eta nola egin aurre errepresioari? Desobedientzia zibila...

Oraingoz hortaz hitz egitea metafisika da, baina halako egoera bat emango balitz, Gobernuak aurreikusi beharko luke 155. artikulua hor izango duela eta aurre egin beharko liokeela. Lehenengo gauza Mossoen kontrola litzateke, zalantzan izan daitezkeen mando guztiak kendu beharko lirateke eta Gobernuaren konfiantzazkoak jarri. Hori egiten ez baduzu, beti harrapatua izango zara. Baina JxCat-en eta ERCren gobernu bat ez dut ikusten horretan. Aitzitik, bai ikusten dut posible kale aktibazio handiagoa izango den fase baten irekiera.

Eta uste duzu herritarrak badirela horretarako prest? Neke zantzuak ere ikusi izan dira.

Estatuak 155.ekin jarraitzen badu, errepresioan, eta ANCK eta Òmniumek ez badute ezer egiten, indarra galtzen joango dira eta Generalitateko eta alderdietako burokraten esku utziko dute ekimena. ■

Nerea Navarro [Beteluko zahar-etxeko langilea]

Eñaut Agirrebengoa Apaolaza
@eagirrebeng

“Egungo baldintzetan ezin dugu kalitatezko zerbitzurik eskaini”

Nerea Navarro naiz, 48 urte ditut, eta Amma-Amavir taldeak Betelun duen zahar-etxean egiten dut lan. Bertan ez dira bermatzen lan-baldintza duinak. Ataka estuan dago sektorea eta, hori gutxi balitz, jabeek gutxietsi egiten dute Beteluko egoitza. Ez dituzte gure eskubideak errespetatzen, eta horrek eragin oso kaltegarria dauka zerbitzuaren kalitatean.

2013ko abuztuaren 1ean, PPK onartutako lan erreforma medio, Amma-Amavirrek Espainiako Estatuko hitzarmen kolektiboa aplikatu zuen Betelu eta Erroko egoitzetan. Baldintza berriak –okerragoak– ezarri zizkigun defizitarioak ginelakoan. Horrek eragin nabarmena izan du gure patriketan. 2013az geroztik, langile bakoitzak 4.500 euro galdu ditu batz bestea. Gure soldatak ez dira 1.000 eurora iristen. Eta hori dena urtean 100 ordu gehiago lan eginda: 1.692 lanordu genituen 2013 aurretik eta 1.792 orain.

Nafarroako Amma-Amavirreko gai-nontzeko egoitzei ez zaie halako neurri-rik aplikatu. Hortaz, ageriko diskriminazioa dago talde bereko langileon artean. Ez da bidezkoa guk gehiago lan egin eta diru gutxiago jasotzea. Gainera, ez gauda behar beste langile. Ezinezkoa da ordezkapenak egitea eta hainbat langilek txandak bikoiztu behar izaten dituzte. Betelun inor gutxi dago prest halako baldintzetan aritzeko. Eta kanpotik ere ez du inork etorri nahi. Finean, baldintzak askoz hobeak dira Iruñeko egoitzetan, eta jendeak nahiago du bertan

aritu. Erizain bat topatu ezinik gabiltza, gurean 300 euro gutxiago kobratuko lukeelako; hartara, maiz guk hartu behar izaten dugu erizaintza lanen ardura.

Saiatu gara Amma-Amavirrekin solas-tatzen, baina entzungor egin digu behin eta berriro. Aurki hiru urte egingo ditut ordezkari sindikal bezala, eta ezer gutxi egin ahal izan dut. Ahaztuak eta baztertuak sentitzen gara. Enpresari urteroko kontuak eskatu izan dizkiogu defizitarioak garen ala ez frogatzeko. Bada, 2015eko kontuak pasa dizkigute soilik. Hor azaltzen denez, errentagarria da Beteluko egoitza; aitzitik, enpresak sekulako zorra dauka, eta xurgatu egiten du gure errentagarritasuna. Horrela, beti izango gara defizitarioak.

Izatez, Beteluko zahar-etxea enpresa independente bat da. Amma-Amavirrek %67ko parte hartzea dauka. Hark zehazten ditu baldintza guztiak, kudeaketa bere esku baitago. Udalak jabetza-ren %33 dauka, eta azpimarratu beharra dago: diru publikoa bideratzen du langileak egoera prekarioan dituen enpresara. Estatuko hitzarmenean sartu gintuztenean, Udalak kolaboratu egin zuen Ama-

virrekin. Gerora, laguntza eskatu diogu hainbatetan, baina *paso* egin du gutaz.

Bizkaian aurrerapauso handia eman dute. Bertako zahar-etxeetan hemen baino baldintza hobeak zituzten hitzarmena sinatu aurretik, eta orain egoera are hobean daude. Horra iristeak behar du gure helburua. Eurek Jaurilaritzaren babesa izan dute. Guk, ordea, ez dugu halakorik. Nafarroako Gobernuak 25 plaza ditu hitzartuta gure egoitzan, beraz, inplikatu egin beharko litzateke. Egungo gobernuak interesa omen du gurekin mintzatzeko baina, oraingoz, ezinezkoa da hitzarmena berritzea. Enpresariak nahiago zuten aurreko gobernuak; harekin sinatutako akordioa medio, kontratuak 2018ra arte ditugu blindatuta.

Badakigu non gauden. Nafarroako Amma UPNk eta Nafarroako Kutxak sortu zuten. Gero Caixa Bankek erosi zuen eta hark Maisons de Famille enpresari saldu. Oronen aurretik jartzen dira mozkin ekonomikoak. Penagarria da. Guk gauza bakarria eskatzen dugu: diskriminaziorik ez izatea talde bereko egoitzen artean. Egungo baldintzetan ezin dugu kalitatezko zerbitzurik eskaini. ■

SCHUMANNEK EZIN ZUEN **PIANO**A JO

Nagore Irazustabarrena
Uranga

@irazustabarrena

Zwickau (Saxonia), 1810eko ekainaren 8a. Robert Schumann musikagile alemaniarra jaio zen. Erromantizismoaren eredu garbientakoa izan zen musikari dagokionez; haren obran pianorako lan bikainak nabarmentzen dira. Eta bere bizitza ere Erromantizismoaren erakusle izan zen; Clara Wieck emaztearekin izan zuen harremanak nobela erromantiko baterako balioko luke. Horrez gain, zoritxarrez, txikitatik gaixotasun mentalen eraginpean bizi izan zen eta haren historia mediko konplexuak zer esan handia eman die buruko osasun adituei. Gaixotasun mentalen eta sormenaren arteko loturaren debatea hauspotu dute haren arazoek.

Bestalde, Schumannek pianoarekin izan zuen harremana ere dramaz bete egon zen. Schumannen aita liburu saltzailea, editorea eta nobelagilea zen eta semeari literaturarekiko zaletasuna piztu zion txikitatik. Baina zazpi urte zituela pianoa jotzen hasi zen eta ingurukoak liluratuta utzi zituen musikarako zituen dohainengatik. Bere karrera hortik bideratzea erabaki zuen, baina aita hil zenean, musika albo batera utzi eta zuzenbide ikasketak egitea erabaki zuen. 20 urterekin, orde, bokazioak irabazi zuen: Friedrich Wieck irakaslearekin eskolak hartzen hasi zen, pianoa ondo jotzen ikasteko. Handik zortzi urtera

Robert Schumann (1810-1856) musikagilearen ametsa piano jotzailea izatea zen, eta, anbizioak bultzatuta, gailu berezi bat erabili zuen teknika hobetzeko. Hatzak indartu beharrean betiko lesionatu zituen.

irakaslearen alaba Clararekin ezkondu zen eta Clara piano kontzertista bikaina izan zen. Robertek ez zuen lortuko.

Galdutako denbora berreskuratzeko asmoz, Robert Schumannek gailu mekaniko bat erabili zuen hatzak malgutu eta indartzeko, teknika hobetu asmoz. Eskua teklatuaren gainean (edo beste edozein gainazaletan) jarri eta hatzak banan-banan altxatzen baditugu, eraztun-hatza besteak baino gutxiago altxatzen dugula ikusiko dugu garbi; horregatik esaten zaio hatz nagia. Bada, Schumannek hatz horien mugikortasuna areagotu nahi zuen, baina lortu zuena eskuineko eskuko bi hatz kronikoki lesionatzea izan zen. Handik aurrera, ez

zen gai izan piano emanaldi publikoak egiteko.

Ametza hautsita, musika kritikari, orkestra zuzendari eta piano irakasle moduan jardun zuen, baina, batez ere, konpositore gisa, musika klasikoan funtsezkoak izan ziren pianorako piezak sortu zituen, berak sekula jendaurrean jo ezin izan zituen lan gogoangarriak, beharbada, lesionatu ez balitz sekula konposatuko ez zituenak. ■

PATRICIA MORA / JAENGO UNIBERTSITATEA

Bularreko minbizirik zaharrena

Miguel Botella antropologo forense garrantzirik 4.000 urteko emakumezko momia eskaneatu eta aztertu du Asuanen, Egipto hegoaldean, eta orain arteko bularreko minbizirik zaharrena diagnostikatu dio gorpuari. Emakumeak 30 eta 40 urte bitartean zituen hil zenean eta hiru bat urte pasa zituen gaixo, metastasiak gorputz osoa, "behatzetatik burura", hartu zion arte.

Diagnostikoa lau mila urte geroago iritsi zaio gaixoari, baina ikerketak behintzat bi ondorio ateratzeko balio izan du: batetik, egiptoarrek ez zutela gaixotasuna sendatu edo geldiarazteko biderik, baina "bazezkiten opioa erabiltzen mina arintzeko"; eta bestetik, bularreko minbizia "betidanik existitu dela, gizakiarekin batera". ■

GAZTEZULO DENDA-ONLINE

denda.gaztezulo.eus

Katalina Eleizegi 36, behe. 20.009 Donostia.

Möet & Chandon sagardoa

Jakoba Errekondo

jakoba@bizibaratzea.eus

Urte arteko egun xelebreak amaitu dira, lurretik sortutakoetatik jan eta edan batean osatzen diren egunak. Hobebetaz, onenetik onenera janedan ere. Ustez. Kaba eta xanpain botila astunak erraz dantzatzeko dira. Gaur egun askotarikoak badira ere eskuera, lehen beste upeleko sagardoa zen. Xanpain aukera urria zenean aparteko sona zuen “Champagne” sormarkako Möet & Chandon izenekoak.

Bernardo Aurkia Lizarribar Leaburun jaiotakoa berrogeitaka urtetan aritu zen Saran apaiz. Musikazale amorratua, errebotea ere maite zuen, inondik ere, eta ahal zuenean Zubietara etortzen zen Sarako errebote taldeak partidaren bat jokatu behar zuenean. Jokatu ondoren jolasera, partida bukatutakoan, errebote plazaren aldamenean zegoen Aizpuruako sagardotegian biltzen ziren

SAGARDOAREN LURRALDEA

zintzurkoiak. Gure aita, bertako alaba Joxeparen semea, ederki gogoratzen da sagardo hurrupa zanga-zanga edaten zuenean Don Bernardok esaten zuenaz: “Hau Möet & Chandon baino hobea duk” edo “ez zagok honelako Möet & Chandonik”. Sagardoa ere maite zuen.

Industrialak erabat M&C xanpaina bera ere izango da, urtean 26 milioi botila ekoiztu eta saltzen omen ditu behinik behin. Hala ere, gaur xanpain hori gaindituko duten sagardo bizi pindartsu gutxi izango da. Etxeetan norberarentzat, ez saltzeko, egiten diren sagardoek ere gero eta sagardo industrialen tanke-
ra handiagoa dute.

Sagardoaren munduan etorkizun oparoa usaintzen da. Merkatuan ditugun sagardo gehienak oso ezagunak diren izen handiko sagardotegietakoak dira. Industrialak, alegia. Sagardo horiek zaila dute Don Bernardoren gustuko izatea. Arrazoi asko dago: sagar aukera motza da egun, ekoizpen industrialaren antolaketa berak zailtzen du kalitate goreneko edari bat egitea, sagardogintzaren mundua ez dago kalitate bereziak sortzeko eta sustatzeko egokituia.

Jendea ari da, ordea, bere kasa langintza honetan: etorkizuneko sagardo bereziak lantzen. Gero ere xanpaina oinperatzeko gaia izan dezaten. ■

IRAKURLEAK GALDEZKA

Galderaren bat egin edo gairen bat proposatu nahi badiguzu, bidali mezua landareak@argia.eus helbidera eta orrialde honetan bertan irakurri ahal izango duzu erantzuna.

Kaixo fenomeno, ahuakatea hemen, Azpeitian hazten den jakin nahiko nuke. Hala bada, garaia eta nola zaindu ere bai. Eskerrik asko!

Xabier Bastida (Azpeitia)

Ahuakatondoa itsasaldeko lurretan ondo hazten da. Zenbat eta toki babesagoan hobe. Azpeitia hotza xamarra irudituko zaiola uste dut. Hala ere, badira aldaera edo barietate desberdinak eta bakoitzak bere ezaugarriak ditu. -7º C arte izoztu gabe eusten dionik ere bada. Toki egutera gozoa baduzu, aldaera gogor horietakoren bat eskuratu eta saiatu. Landatzeko sasoi udaberriaren hasiera da, hosta-

jerik ez baitu galtzen, apirila aldera. Zaintzan ez du apartekorik eskatzen. Arbola handia egiten dela gogoan izan, jartzen duzun tokian gero, urteetara enbarazurik egin ez dezan... Lehen urtetan eta gero hotz handia egiten duenetan, babestu: arbolaren inguruan simaur berria jarri, beroa zabaltzeko; enborra eta adar nagusiak oihalez bildu eta ahal izanez gero izotzaren goitik beheko eraso zuzena kenduko dion txapela tankerako estalkia jarri.

JAN TOLOSALDEA

Lehen sektorearen eta herri txikien arteko elkarguneen bila

Garazi Zabaleta

@tirikittrann

ARGAZKIA: TTAK KOLEKTIBOA

“Esaera zahar batek zera dio: ‘zer jan, hura izan’. Tolosaldean kontsumitzea Tolosaldea eraikitzen hasteko modurik onena dela uste dugu, bertakoa kontsumituz eskualdearen garapena bultzatzen ere ari garelako”. Iker Karrera Tolomendi Landa Garapenerako Elkarteko arduradunaren hitzak dira, martxan jarri berri duten Jan Tolosaldea ekimenaren asmoz hizketan. Abenduaren 14an aurkeztu zuten proiektua, eta eskualdeko 12 herri eman zioten egitasmoari beren atxikimendua.

Tolosaldeako Elikadura Onaren Plangintza

Ekintza solte bat baino, jarraipena duen jardunaren parte da proiektu berria. Esaterako, eskualdeko ekoizleen informazioa biltzen aritu dira Tolomendin orain gutxi, Tolosaldeko Elikadura Onaren Plangintzaren baitan. “Jasotako informazioa txukun antolatu eta gizarteratu nahi dugu, jendeak ezagut dezan nork eta zer ekoizten duen eskualdean”, dio Karrerak.

Azoken inguruan ere lanean ari dira, dinamizazioa eta garapena sustatzen, eta Udalekin ere lanketak abiatu dituzte

erosketa publikoetan bertako produktua bultzatzeko neurriak har ditzaten. Bestalde, ostalaritzan lanean dihardutenekin eta komertzioekin ere elkarguneak landu nahi dituzte proiektuaren bultzatzaileek. “Aliantzak bilatu nahi dira guztiok bide berean egiteko”.

Estrategia orokorrako baten parte

Jan Tolosaldea ekimena ez da eskualdera mugatzen den proiektua. Bertako ekonomia eta lehen sektorea sustatzea eta gizartearen sentsibilizazioa sakontzea dute asmo, eta lanketa hori eskualdetik harago doa. “Erkidegoan Jaurlaritzatik sustatutako konpromisoekin lotzen da egitasmoa”, dio Karrerak.

“Lehen sektoreko ekoizleak antolatuta daude elkarrekin, kontsumitzaileen taldeak ere badaude, erakunde publikoak, komertzio eta ostalaritza elkarrekin...”. Horiekin guztiarekin batera lan egiten saiatuko dira Jan Tolosaldea proiektuaren bultzatzaileak. Bakoitza bere aldetik ibili beharrean, ahal den neurrian elkarguneak, sinergiak eta babesguneak bilatuz. “Elkarlanean errazagoa da jende gehiago honetara batzea”, dio. ■

www.bizibaratzea.eus

JAKOBA ERREKONDOREN HITZALDIAK

Urtarrilak 26: Durango

19:00etan Euskal Museoa Lurra gaiaren inguruan Jakoba Errekondoren hitzaldia, *Hitzez eta Ahotsez 2018* egitasmoaren barruan.

Urtarrilak 27: Durango

11:30ean Berdeago Azokan, *Landareak Lantzen* gida-liburuaren aurkezpena eta kontsultategia.

EUSKAL HERRIKO AGENDA

Urtarrilak 11: Tuter

18:00etan Eder Kontsurtzioan, hitzaldia: *Udalerririk iraunkortasunerantz: Noain eta Arguedaseko adibideak*.

Urtarrilak 13: Beasain

10:00etan Loinazko San Martin plaza azpian, bertako produktuen azoka.

Urtarrilak 15: Astigarraga

12:00etan Sagardoetxean Sagardo Berriaren Eguna, Alberto Iñurrategiren eskutik.

ZURE HERRIKO EKINTZEN BERRI EMAN

edukia@bizibaratzea.eus helbidera idatzi edo www.bizibaratzea.eus webgunean bertan, oso erraz.

AGENDA OSOA NOIZNAHI IKUSTEKO

www.bizibaratzea.eus

Bizi Baratzea buletina jasotzeko, eman izena

Zure e-postan jasoko dituzu azken artikulak, galdera-erantzunak, agendako ekintzak, hitzak, esaerak, argazkiak... Euskal Herri osoko edukiak biltzen dituen landareei buruzko buletin bakarra jasotzeko, bidali zure e-posta helbidea hona: bizibaratzea@bizibaratzea.eus

azoka

Azoka ARGIAren erraminta da, Euskal Herriko edozein txokotako salgaiak erraz ezagutu, erosi edo saldu ahal izan ditzagun. Oso aproposa eduki interesgarriak sortzen dituzten eragile eta herritarrentzat eta beren ohiko esparrutik Euskal Herri osora ezagutzera eman nahi dutenentzat. Eta alderantziz: zenbat gauza preziatu eskuratu ditugu halako herriko azokan, beste hango txosnan edo hurrengo erakusmahaietan? Orri honetan astero salgai batzuk bistaratuko ditugu. Denak ezagutzeko edo zure ekoizpenak salgai jartzeko:

www.argia.eus/azoka

KALEA GUZTIONA DA 2018ko egutegia

Zumaia Udalak 2017an zentsuratu dituen muralak osatutako egutegia.

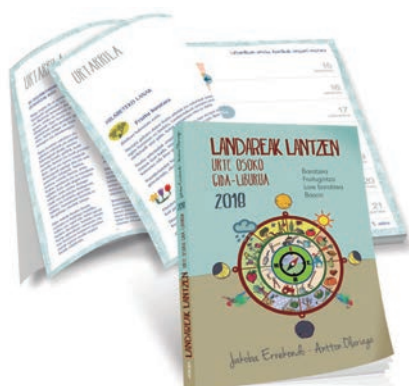
Kalea Guztiona Da 2016an Zumaian sortutako ekimena da, udal gobernuak kalean kartel, pegatina, pankarta eta muralen inguruen ezarri dituen debekuen aurka agertu dena. Zumaia 33 talde eta sindikaturen babesa du. Beren protesta ezagunetako bat da Alde Zaharreko pareta batean margotu dituzten muralak. Honezkero 53 margotu dituzte; hurrengo egunean denak eza-batu ditu Udalak.

- **Ezaugarriak:** hilabeteka antolatutako horma-egutegi koloretsua. Neurriak: 30x23 cm.
- **Oharrak:** Bidalketa gastua: 4 euro. Eskaera egin eta bi asteko epean jasoko da egutegia.

6 €

Egutegiei lotutako beste salgai batzuk

Landareak lantzen 2018ko agenda

Ilargiaren egutegian oinarrituta, baratzean zer lan noiz egin azaltzen du

12 €

ARGIAko egutegia 2018

Egunero orri bat erauziz jantziako zaituen irakurgai laburra

9 €

ARGIAko egutegiarentzat taula

Haritz zurez egina eta eskuz landua

50 € + egutegia doan

Kameraren atzean ezkutatzen dena

Itsaso Zubiria Etxeberria

@itsasozubiria

ARGAZKIA: ALBERTO R. VENTURA

Kazetaritza-lana aipatzen dugunean, eta batez ere prentsa idatziaz ari bagara, kazetaria bera datorkigu gogora lehendabizi; testuaren egilea, sinadura bota duena. Baina beste sinadura bat ere egon ohi da lan horretan, agian diskretuago, isilago pasatzen dena, baina artikuluan, erreportajea, elkarrizketan garrantzi izugarria duena: argazkilaria. Ziur naiz sarri irakurri duzula izen hau aldizkari honetan, irakurle: Dani Blanco. Ezaguna zaizu, ezta? Gaur egungo astekariaren diseinuari esker kazetarioi dagoeneko aurpegiak jarriak dizkiguzu, baina argazkilaria?

Kameraren atzean jarrita egiten du ezkutuko lana argazkilaria; eta zer nolako lana gainera. 1998an hasi zen ARGIA kolaboratzaile lehen argazkiak publikatzen, eta 2006. urtetik da lantaldeko parte, gaur egun jardun erdiz ari dela. Ni ere egin naiz elkarrizketaren bat edo beste Daniren laguntzarekin, eta oraintxe burura datozkit Bilbo eta Gasteiz. Baina berdin zitekeen, Ablitas bezala Arantza, han joango bailitzateke argazkilaria eskatuz gero fin-fin, txintik

esan gabe, bere lana egitera. Beti alde batetik bestera. Askotan pentsatu izan dut nolakoa izango ote den horrelako lan baten egunerokoa, eta aukera suertatuta, galdetu egin diot. Bi hitzetan ederki laburtu dit: "Aurreikusten ezinezkoa. Goizean egon naiteke Bilbon eta dei bat jaso, arratsaldean Baionan erretratu batzuk ateratzeko eskatuz; egunero abentura bat da. Lekuz aldatzen joaten garenez, gainera, lan bakoitzean momentuan egokitu behar izaten dut espaziora eta elkarrizketaturik badago pertsonara", aitortu du. Baina oso gustuko du egiten duen lana eta horretan jarraitzeko asmoa du.

Ogibidea ez da Dani Blancori ARGIAk ematen dion bakarra. Euskal kultura ezagutu du "ARGIAri esker", hala dio berak, eta talde honetan sartu zenetik, bidean euskaldundu ere egin da argazkilaria.

Ez da nolanahiko argazkilaria, gainera, oraintxe jasotzeaz baita sari bat Valentzian. Zorionak, beraz, Dani, eta jarraitu letraren beharrik gabe gaurkotasuna azaltzen. ■

Sarean arrantzatutak

Helios-AEK

@heliosaek

@argia Dentistarengana etorri, eta hemen ere Errepublika eraikitzen ari dira. Irakurgai zaharrak dituzten arren... #arrotxapea

mrafundazioa

@mrafundazioa

#Zuloan liburua zuei bidaltzeko lanetan gabiltza @iurkullu @uxuebarkos @PedroAzpiazu @manuayerdi @arantxatapia @ramirogonza @urementeria @markelolano. Olentzerorako ez zaizue iritsiko, baina erregeetarako bai. Irakurketa on!

Julen Begiristain

@JulenBegiristain

Gaur #Zuloan liburua bukatzeaz honako pasarteak nere bizitzako mobilizazio gogorrenetakoa gogorarazi dit, Urbinako helikoptero eta enboscada... Eskerrik asko @argia eta @AHTzuloan lan honengatik! Obratzarra egin nahi badute bete dezatela legea, gizarteak aspaldi eman zion bizkarra!

batek. Eta zinez, lehen urte horietan trenbidearen obrek apenas egin zuten aurrera, harik eta zenbait hedabide eta erakunde 2008tik aurrera ETaren mehatxuaren testuinguruan AHTren kontrako taldeen kriminalizazio-ri ekin eta Urbinan 2009ko urtarrilean Ertzaintzak karga basatia egin zuen arte.

Furakanetan kulunka

Itxaro Borda

IRUDIA: AINARA AZPIAZU "AXPI"

Alberto Santanak Euskal Telebistan eskaintzen duen *Baskoniako historia bat* sail ederrean, duela gutxi, erakutsi zigun euskaldunok ez ginela jatorriz oso itsaso zaleak. Arbasoek ikasi behar izan zuketena olatuen eta galernen artean irauten. XV. gizalditik hona, Islandiarako baleazaleek, mutilik ttipienek, hiru kapitain neska-bahitzaileek eta Ternuako bakailao arrantzaleek aberastu zuten gure kantutegia.

XIX. mendean, nazionalitateen teorizatzaileek euskal kulturaren erroak artzain eta nekezari munduan finkatu zituzten, Baionatik Muskizera luzatzen den kostaldeko arrantzale epikoenean baino. Alta, euskara idatzia izan den unetik, itsas-jendeen bizitzak xeheki goratzen zituen otoitzak paratu zituen Ziburuko Joanes Etxeberri (1580-1665) eta azken urte hauetan berriz ikertzen da euskal arrantzaleen ibilera distiratsua: Aurelia Arkotxak Martin Doyarçabalen nabigazio liburua jorratu zuen, Hinka taldeak 1615 ikusgarria oparitu zigun, Iñaki Petxarromanek *Kearen fiordoa* nobela idatzi eta

Xabier Agote eta Maineko amerikar lehorreko lagunek *Elkarrekin-Together* filma bildu zuten. Adibideak baizik ez dira.

Ternuara partitzea ez da askotan ahots goraz emana entzuten. Karidadeko Benta taldeak zati bat grabatu zuen eta entzun daiteke sareko ohiko kanaletan. Hiru partetan banatuak agertzen dira Susak 2006an plazaraturiko *Xahoren kantutegian: Partida tristea Ternuarat, Itsasoko perillak eta Ternuako penak*. Baionako euskal erakustokian aurkitzen da jatorrizko dokumentua MS97 zenbakiaarekin. Patri Urkizuk publikatu zuen lehen aldiz 1986an.

Itsasoa ardatz duten obra anitzetan, Donostiako hiru damatxoak kausitzen ahal ditugu, Bordeletik abiatu zen Saint Paul itsas ontziaren epopeia (1868), Benito Lertxundik xuxurlatu zizkigun 1901eko maiatzaren 14an Orion ikusi zuten azken balearen koplak, Baionako Barrako lainoaren eresia eta Mariñelua-rekin enamoratu zen markesaren alaba interesatuarenak.

Ternuarako arrantzaleen lekukotasuna 1789 urtean etzan zen paperean, dakigunaren arabera. Orduko, Donibane Lohizune, Zokoa edo bahia Kontxa deitzen zitzaion Ziburuko portuetatik,

zazpi-zortzi hilabetetarako armatzen eta abiatzen ziren ontziak, bakailao edo baleen atzetik, marinel gaztez eta kapitain ausartez beterik:

*Kontxatik doa ontzia
Han konpainia guzia,
Ternuara badoazi
Zerbait nahiz irabazi.*

*Haize largoz badoazi
Zabalerat irabazi
Itsasoan barna urrun
Begiz ezin ikus Larrun!*

Egilea, izenez ezezaguna izan arren, euskararen doinutik, lapurtarra dela susmatzen ahal dugu, lapurtarra eta kostalde horretan, urez eta olatuz Larrun mendiaren itzaleko gerizan ohatzeko ohitura duena.

*Partida triste*a Ternuarat kantako hamar puskatxoek, Europa eta Ipar Amerikaren arteko bidaia kontatzen digute. Familia lanjerrean jartzearen kontzientzia sakona zeukaten arrantzaleek:

*Adi nire haur xumeak
Seme alaba maiteak
Galtzen baduzue aita
Ama alarguna maita*

Itsasoaren zabala nabaritzen da hitzetatik beretik poema bizitorean. Haizeak sentitzen ditugu, bitsak aurpegietan, belak eta sokaz karraskaz ozen uhin astunen neurrian eta furakanaren furiak infernuko ateetako deabrua islatzen digu:

*Zeru guzia isuri
Babazuza eta uri,
Marinelak trenpaturik
Hotz handiak karrondurik.*

...
*Elementak badarontza
Itsasoak habarrota,
Haize tenpesta uxia da
Itsasoan maskarada.*

Ternuaratzea, desolazioaren uharte batera iristea bezala aurkezten du bertso-lariak *Ternuako penak* partean, han izan balitz bezala eta behar-bada marinel ohi baten bizipenak azaltzen dizkigu. Bertso laburrek antsia isurtzen dute kontakizunean: haize hegoak balakatu Euskal Herriko larrazkeneko paisaia baketsuak urrun dira.

*Ternua da mortu hotza
Eremu triste arrotza
Laboratzen ez den lurra
Neguan beti elurra.*

*Han oihan sasi handiak
Larreak eta mendiak
Harri arroka gogorak
Lur agor eta idorak*

*Han otsoak eta hartzak
Basoko bestia gaitzak
Animalien herria
Desertu izugarria.*

Mik-Mak tribuko indioen hizkuntzan Ternua Ktaqamk zen eta ingelesez Newfoundland. Quebecoko San Lorenzo ibaia-
ren ahoan kokatua da, Labradorreko eskualdean. Britainiarrekin batera, euskaldunek, gutxienez XV. mendeaz geroztik arakatzen zituzten, udako sasoiaren betetasunean, Ternuako ur emankorak. Bakailaoaz gain, Bizkaiko Golkoan, ustiatze sistematikoaren erruz desagertzen joan ziren baleak ere ehizatzen zituzten.

Labrador hegoaldean dago Red Bay, XVI. mendeko baleagintzako gunea. Erran gabe doa, Ternuan eta Labradorreko ordokietan, europar arrantzaleek bertako jendeekiko harremanak irun zituztela. Islandiako Sartaldeko Fiordoetan bezala, 1580 eta 1635 bitartean, pidgin moduko bat sortu zen euskaldunen, mik-makarren eta algonkinen artean *ania* (anaia), *makia* (makila), edo *aturrai* (atorra) eleak lekuko. Egun guztiak ordea ez zitezkeen egun guztiak:

*Ternuan dira salbaiak
Eta izkimau etsaiak
Giza bestia kruelek,
Hilik jaten marinela.*

*Barbarian bizitzea
Galeretan zahartzea
Ez da pena gehiago,
Ternuan ez gutiago.*

Ternuako lanetan aritzeko ez zen ahula, alferra edo eritasunez kartzelatua izan behar. Alderantziz. Eguneroko dorpea zuten eta olerkariak zereginaren gogortasuna azpimarratzen du:

*Ezin geld, hori behar,
Beti egun, beti bihar,
Astelehen guzietan
Besta eta igandet.*

...
*Han ez da behar nagirik,
Ez gezurrez den eririk,
Han dakite eragiten
Alferra fetxo egiten.*

...
*Uda luzean Ternua
Marinelen ifernua
Herrian parabisua
Bai azken errepausua!*

Erran dugun bezala, arrantzaleen orekak ez ziren sobera samurrak: lan zaila, olio urrin erre eta ke artean, itsas gaizto egoeran, manuen azpian apaletsia eta soldata txikiegi bat trukean. Ternuakoek ez zuten irudia gezurtatzen:

*Hango lanak eta penak
Akabatzen ez direnak,
Lan bat egin duteneko
Mila baituzte hasteko.*

*Egunaz ez da pausurik
Ez gabaz errepausurik,
Trabailuan beti presa
Lana garai ezin sesa.*

Ternuako arrantzaleen zorigaitzen kantariak entzuleen izpirituak markatu nahi zituen. Lanaz gain *perillak* ere asko zirela errepikatzen du behin baino gehiagotan eta ikusgarriki poesia haue-tan barna:

*Marinela bizia motz
Guti sortzen zahartzekoz,
Gehienak gaztetikan
Badoazi mundutikan.*

*Etxean beharreanean
Kalte daditekenean,
Orduan galtzen gizonak
Mainada, hartzaile onak.*

*Marinela partitu da
Sekulakoz behar bada,
Anitz doaz sekulakoz
Hil berria etortzekoz.*

Mainadak edo haurrak gogoan bazebilen arrantzale suharra. Bearnoko hizkeran *mainat* delakoak umeak dira. Honek gauza bat erakutsi dezake: itsas-turiak oro ez zirela kostaldekoak, barnealdekoak ere izan zitezkeela, hala nola aldi berean, laborari eta marinela gisa ateratzen zuten bizibidea. Badakigu bestalde marinela frankok, oraindik

ere, igeri egiten ez dakitela. Beldurra eta antsia imajina ditzakegu ontzia hondora zihoanean:

*Gaineko zubia hautsi
Ura tila pera jautsi,
Tila pean ura gora
Untzia doa hondora.*

*Marinelak biluziak
Luzatu nahiz biziak,
Uhin pean igerika
Untzi puskei atxikita.*

*Urak non berma ez du,
Ez aireak nondik lotu,
Untziak ez du zimendurik
Han ez da salbamendurik.*

*Marinelaren bentura,
Itsasoan sepultura,
Sekulakoz bere fina
Etixerako berriz mina.*

Itotzear zegoen itsas gizonaren azken pentsamendua, orenik gaitzenean, etxe aldera hegaldak zetorren. Hiltzen eta galtzen ez zitekeen ontzia, galerna latzak zeharkaturik, Ternuako lehorrera heltzen zen:

*Untzi batzuk salbaturik
Itsasoa pasaturik
Arribatu Ternuara
Behar duten portutara.*

Lau bertsozko zortziko txiki hauen airostasunak, binaka errimaturik, lekukotasun historiko bat ekartzen digu, zorrotz eta kartsu. Erritmoak agian marinelen lan kolektiboa markatzen zuten soinuak eta zaratak oroitarazten dizkigu:

*Uhainek untzia joka,
Gora behera saltoka
Eta branka pulunpaka
Kostaduba arrolaka.*

Arrantza, dagoeneko armadore industrial eta multinazionalen esku dago. Hezur eta haragizko marinelen ekinaz gogoratzeko kanta multzo bat geratzen zaigu eta menturaz itsastarren hizkera ez ahanzteko Euskal Erakustokiak 1982an publikatu Bidarteko Jacques Garat zama-ontziko kapitainak orraztatutako *Itsas lexiko elebiduna* (euskara-frantsesa). Aitortzen duenez bere ofizioa hondar ternuarrekin ikasi zuen. ■

EUSKAL NOBELA BELTZAREN ASTEA

[H]ILBELTZA

[BAZTAN, 2018KO
ILBELTZAREN 15ETIK 21ERA

ANTOLATU DU :

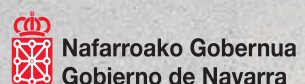
WWW.ILBELTZA.EUS

LAGUNDU DUTE

ARIZKUNGO ZURUBI ELKARTEA , AMAIURKO ELKARTEA ,
ERRATZUKO KULTUR ELKARTEA , ERRATZUKO ETXELEBERTEKO TXOKOA , ANIZKO ELKARTEA

JAUREGIARTE

Millennialek ez dute paperezko liburua hil

Bideoak hil omen zuen irratiko izarra: Buggles taldeak 1970eko hamarkadaren amaieran iragarri zuen nolako aldaketa eragin zuten ikus-entzunezkoek ordura arteko musikaren industrian, artean MTV sortu gabea zela. Liburu elektronikoak ere hil behar omen zuen paperezkoa, baina e-book irakurgailuak merkaturatu zirenetik hamar urte pasata, iragarpena ez da bete.

Gorka Bereziartua Mitxelena
@boligorria

AEBetan gertatzen denak tendentzia markatzen du kontu hauetan eta, ozeanoaz bestaldera begiratuta, zenbakiek ez diote gezurrik: irakurgailu digitalen salmenta beheraka doa. Iazkoa urte ona izan da joera horren sakontasuna egiaztatzeko, herrialdeko argitaletxeen elkartek emandako datuen arabera ia %20 jaitsi baitira e-book salmentak –eta paperezko liburuenak berriz, goraka hasi dira osteratzen. Garbi samar geratzen ari da 2007an Amazonek Kindle irakurgailua merkaturatu zuenean egindako iragarpenak ez direla bete.

Marketin dezenterekin, “literaturaren iPod-a” izango zela esanez agertu zen hedabideetan liburu-irakurgailu elektronikoaren produktu izar berria, aurreikusiz musika industria goitik behera aldatu zuenaren antzeko fenomeno bat letren esparruarentzat. Garaia ez ziren txarrak industria horretan errekonbertsio gogor bati ekiteko, gogoratu noiz lehertu zen finantza eta ekonomia krisiaren shock-a eta zer ondorio izan dituzten denon bizitzetan nahasmen momentu horretan zenbaitek estrategikoki

hartutako erabakiek. Baina hamar urte geroago, betiko liburuak hor jarraitzen du. Eutsi egin dio. Zergatik?

Liburu digitalak betiko liburua ordezkatu ez izanaren atzean motibo ugari egon daitezke, baina denetan harrigarrienak belaunaldi baten izena dauka: millennial-ak. 1980 eta 1990eko hamarkadetan jaiotako pertsonak maiz karikaturizatu dituzte hedabideetan hiper-teknologizatutako estralurtarrak balira bezala, adinez zaharragoak direnen aldean ohitura oso diferenteak dauzkatela nabarmenduz: sare sozialen erabiltzaile konpulsiboak, hamar segundo baino gehiagoz zerbaiti arreta eskaintzeko gaitasunik gabeak, berehalako estimulua besterik bilatzen ez dutenak... Diskurtso mediatikoaren atzean dagoen errealitateak, ordea, beti dauzka tolesdura gehiago: Naomi S. Baron linguistika irakasleak ikerketa egin zuen bi euskarriek gazteen artean zuten harrierari buruz AEBetako, Eslovakiako, Japoniako eta Alemaniako unibertsitate-ikasleak inkestatuz. 2016an argitaratu ziren ikerketaren emaitzak eta ez

zuten erdibideko interpretaziorako aukera handirik ematen: %92 paperaren alde agertu zen.

Baronek *The New Republic* hedabideari azaldu zionez, ikasleek papera nahiago dute irakurtzeko, distrakzioerik ez daukalako –eta euskarri digitalek berriz, bai–: ikasten ari bazara, paperezko liburu baten aurrean errazago kontzentratzen zara. Betiko liburuaren aldeko bigarren argudio nagusia fisikoa da: pantailarekin begia nekatu egiten da eta buruko mina eragiten du denbora askoan aurrean edukiz gero –eta irakurri behar baduzu, ordu batzuk pasa beharko dituzu, ezta?–.

Liburu-pornografia: ukitu, usaindu, erakutsi

Ikerketak emandako emaitzen artean badira datu bitxiak ere, adibidez, ikasle eslovakiarren %10ek erantzun zuen paperezko liburuen usaina gustatzen zitzaiola. “Osagai fisiko, ukigarri, kinesetiko bat dago irakurtzean”, esplikatu zuen Baronek aipatutako elkarrizketan. Unibertsitate irakasle gisa, kezkatuta

Instagramen "liburu-pornografia" egiten dute zenbait erabiltzailek, paperezko liburuak objektu atsegin gisa aurkeztuz.

agertu zen: "Ez gara entzuten ari", esan zuen, "ez gara arduratu gure ikasleei galdetzeaz zer pentsatzen duten".

Ezta zer egiten duten ere, gazte irakurleen sare sozialetan sartuta sorpresa batzuk hartzen baititu aurreiritziz betetako zaharrunoak. Haietako askok paperaren estetika aldarrikatzen dute; nolabait, liburu-pornografia ekoizten dute sare sozialetan. Adibidez Instagram-en -zeinaren funtzio nagusia den erabiltzaileen bizimodua zoragarria dela iradokitzen duten argazkiak lagunekin konpartitzea-, #bookstagram traolan hamasei milioi argazki daude etiketatuta. Gehienetan liburuak agertzen dira, maiz kafe bat edo infusio bat ondoan dutela, nobela bat edo poema liburu bat ikusteko atsegina den gauza gisa aurkeztuz. Ongizatearekin eta patxadarekin lotzen da, sentimendu goxoak eragiten dituen zerbaite da. Eta hori paperarekin lotuta dago, puska zailagoa baita gauza bera iradokitzea irakurgailu elektronikoa hotz batekin.

Liburu analogikoei dinosauroen patua opa zieten iragarpen katastrofisten

» **Dinosauroen patua
iragarri zieten duela
hamar urte
paperezko liburuei.
Aurreikuspen horiek
ez dira bete
eta belaunaldi
teknologizatuenak
badu zerikusia**

aurrean, azken hamarkadan paperak berriz ere balioa hartu duela dirudi; eta beste zerbaite esaten hasi da produktu bezala, haren inguruan nagusitzen hasi zen diskurtsoari –"modernitate digitaletik kanpo geratu den euskarri kultural bakarra"– pixkanaka gaina hartuz: krisi betean eta irakurgailu elektronikoen mehatxupean, argitaletxeek asmatu dute liburuak detaile gehiagorekin pu-

blikatzen, edukia bezainbeste zaintzen objektua bera.

Akaso hori egon daiteke paperaren erresistentzia espartarraren gakoetako bat: guztiok interneten saltsan hasi aurretik liburu baten balio nagusia zen barruan kontatzen zuena, irakurzaletasunagatik erosten ziren. Baliteke gaur egungo erosle askok edukia bezainbeste baloratzea argitalpenaren kolorea, ukitua, azalean erabilitako tipografia, labur, diseinu osoa; eta, inkontzienteki bada ere, liburu horri sareetan atera diezaioketen etekin birala.

Horrela esplikatuta jarrera nahiko fri-boloa dirudi, baina ez da ahaztu behar Pierre Bourdieuk *La Distinction*-en esplikatzen zuen logika soziala: eremu batean errekonozimendua lortzeko besteengandik desberdintzera jotzen du norbanakoak, baina baztertua izatera iritsi gabe. Moda bat jarraitu, zenbait ukitu pertsonalekin. Betiko liburu betetako apalategien kolore-ugaritasunak badauka funtzio hori betetzeko lehian zer irabazi, seriean ekoiztutako pantailen aurrean. ■

KULTURKRITIKA

» LIBURUA

Jonek nahi du...

Xabier Etxaniz Erle

Duela bi urte Dani Martirenak eta Ana Ibañez-ek plazaratutako *Hankaz gora du amak mundua hura bezala*, oraingo hau ere liburu bitxia dela esan dezakegu.

Eta mamiarekin hasi aurretik formatua aipatu beharrean gaude. Esku artean hartzen duen edonork ikus dezake liburu honek ez dituela orriak, edo agian bai, eta akordeoi baten gisa testua eta imajinak pasatzen direla. Tolesdura bakoitzean kartoi kaxa bat dugu, goiko aldean testua eta kaxa barruan irudia osatzen duten elementu ezberdinak (hodeia egiteko kotoia; kartoizko hegazkintxoak, euritako txikiak, zurzko sardexkak...). Hots, irakurleak, liburu arrunt baten aurrean izan beharrean, irakurtzeko eta jolasteko proposamen batekin egiten duela topo.

Liburuaren mamiari helduz gero, berriz, norberaren garapenaz, izan nahiaz, gogoei buruzko lana da *Jonek Jone izan nahi du hau*. "Baina handi izatera iritsi gabe, amets bat du bihotza beteta. Jon neska da, txiki txikitatik, oinutsik edo jantzita txaketa". Baina adierazpen horretara iristeko, azken orrian –azken kaxan– ageri zaigun adierazpen horren aurretik Joneren amets eta desioen berri izango dugu: "Handitan handi izan nahi du Jonek. Eta gauza gehiago. Gauza txikiak, eta handiak". Izan ere hasiera horrekin ekiten diote egileek Joneren desio guztien kontaketa.

Egileek 14 kutxetan zehar kotxe gidaria izan nahi duela erakutsiko digute, baita hiru zulo belarri bakoitzean, ameslari izan, abioneta pilotu, marinel... Eta hauetako proposamen

**Jonek Jone
izan nahi du**

DANI MARTIRENA

Ilustrazioak: Ana Ibañez

Liburu iletsuak, 2017.

Haurrentzat

bakoitzean komentario batzuk irakur ditzakegu; marinel izan nahi duela dioenean esaterako: "Itsasoak zeharkatzeko, txaluparen oihalak puztuta, aurkitu nahi du Jonek itsaso hondoan gatzontzia ezkutatuta. Jakin nahi du non den olatuen errota. Hori da Jonek handitan jakin nahi duena. Eta, boga boga, gero mundura egia bota". Komentario hauek agian jasoegiak gerta dakizkioke irakurleari, gauza gehiegi kontatzen espazio gutxiegi testua astun bilakatuz. Bestalde, testu horiek irakurle jasoagoentzat poetikoak eta irudikagarriak direla ezin da ukatu. Liburu hau, kontrazalean Asun Agiriarenok dioen moduan, "zure bihotzaren taupadak entzun eta garunak martxan jarri guran, gogoari libre uzteko gonbite luzea" baita; ez bakarrik darabilen gaiagatik, baita izate hori –Jon neska da– kontatzeko erabili duten moduagatik ere, poesia eta artea txertatuz. ■

» KONTZERTUA

Edertasun purua

Montse Auzmendi

Georg Friedrich Händel konpositoreak, Alemanian jaioa (Halle-n), Ingalaterran lortu zituen arrakasta eta ospea, eta hantxe konposatu zuen bere eliz musika zoragarria.

Halere, nahiz eta adopzio-herrian hazi musikari gisa, oinarri alemaniarra hor zegoen, bere lan garrantzitsuenetan. Eta horren adibide garbia, *Mesias* ospetsua da. Obra honek, 1741. urtean konposatua, pasio eta kantata zahar alemaniarren tradizioan ditu sustraiak. Dublinen estreinatu zen, 1742an, arrakasta handia lortuz, ez bakarrik maisuaren musika inspiratuarengatik, baita libretoarengatik ere. Charles Jennens-ek idatzi zuen testua. Jaungoikoaren eta gizakiaren arteko harremanari buruzkoa da, eta Erredentzioaren misterioaren gaia ere lantzen du. Nahiz eta Gabonetako festa guztietan programatu *Mesias*, beti da benetako plazera obra hau entzutea. Are gehiago interprete gorenak aurrean ditugunean.

The King's Consort taldea musika barrokoan espezializatuta dago, eta bere estiloan munduko onenetakoa da, dudarik gabe. Robert King zuzendariak 1980an sortu zuen eta handik aurrera txaloak besterik ez ditu jaso garaiko instrumentuen talde eta abesbatza honek.

Egia esan, ondo ezagutzen dugu Euskal Herrian The King's Consort taldea, eta horregatik ez ginen harritu hainbeste perfektzioaren aurrean. Halaxe da. *Mesias* lan konplikatu da. Oreka izugarria eta doitasun milimetrikoa beharrezkoak dira obra hau ondo burutzeko. Baina talde honen eskuetan oso erraza dirudi.

Händelen 'Mesias' THE KING'S CONSORT.

Zuzendaria: Robert King.
Bakarlariak: Lorna Anderson,
Hilary Summers, Joshua Elliott
eta Henry Waddington.
Donostiako Kursaal Auditorioa.
Abenduaren 16a.

*The King's Consort orkestra
britainiarra 1980an
sortu zen, Robert Kingen
zuzendaritzapean.*

Alderdi instrumentalean musikaltasuna izan zen ezaugarri nagusia. Nahiz eta garaiko instrumentuak erabili, emaitza gozo eta oso orekatua da. Dotoreziaz azpimarratu zituzten ahotsak uneoro.

Eta abesbatzari buruz gauza bera esan daiteke. Fintasunez aritu ziren, ñabarduraz jositako fraseaketa eginez eta adierazkortasun aparta adieraziz.

Bakarlariak ere maila altuan aritu ziren. Lorna Anderson sopranoak distiraz abestu zuen, erregistro agudo polita azalduz. Hilary Summers kontraltoak interpretazio dotorea egin zuen, nahiz eta proiektzio gutxiko ahotsa izan. Joshua Elliott tenoreak, berriz, tinbre egokia erakutsi zuen lan honetarako. Eta, agian, Henry Waddington baxua (aurreikusita zegoen David Wilson-Johnson-en orde) izan zen saioko sorpresa. Oso ahots malgua eta koloretsua azaldu zuen uneoro. Oso ongi. ■

Ispilu deserosoa

ARGAZKIA: AINHOA RESANORENA, "STEREO" LIBURUTIK.

Mirari Martiarena Iraola
@MiraririMirari

"STEREO" ANTZEZLANA ETA LIBURUARI BURUZKO SOLASALDI IREKIA

Noiz: urtarrilaren 4an. Non: Oiartzungo Udal Areto Nagusian.

Antzezlea: Miren Gaztañaga. Zuzendariak: Miren Gaztañaga eta Ainhoa Jauregi.

Metrokoadroka Sormen Laborategiak eta Oiartzungo Antzerkizaleen Elkar-teak "Genero Praktikak" ikastaroa antolatu zuten urtea hasteko Oiartzunen. Horri lotuta hainbat antzerki saio egin ziren. *King Kong neska*, *Mr Señora* eta *Stereo*. Lehenengo bi emankizunak Idoia Beratarbide artistak gidatzen duen Ehuntze espazioan egin ziren. *Stereo* berriz, Oiartzunen antzoki bezala erabiltzen den Udal Pleno Aretoan.

Ikusmina sortu zuen Miren Gaztañagaren sorkuntza lanak. Urte eta erdi bazen lan honen jende aurreko emanaldirik egin ez zuela eta oiartzuarrez gain, inguruetaok ere erakarri zituen aktore irundarrak. 2009an plazaratu zuten lehen aldiz Miren Gaztañagak eta Ainhoa Jauregi zuzendariak *Stereo* eta bederatzi urte pasa diren arren ez du gaurkotasunik galdu. 35 minutuko obra da eta iraupen horrek "ohiko" antzerki

programatzaileak uxatu ditu, motzegia "omen", baina egin du bere ibilbidea. Antzezlana bezain emankorra izan zen ondorengo solasaldia ere. Oier Guillanek gidaturiko solasaldi parte hartzaileak izan zen bertaratutakoek Gaztañaga eta Jauregiarekin izan zutena. Obra bera eta argitaratu berri duten izen bereko liburu abiapuntu hartuta. Ariketa polita izan zen ondotik sortzaileekin solasaldia edukitzea. Ez baita ohikoena izaten antzerkian.

Oholtza gainean Miren Gaztañagak lau pertsonaia gorpuzten ditu. Lau pertsonaia, lau azal, lau larru. Ilunpean hurbiltzen da ikuslearengana, hor somatzen dira lehen ezusteko eta irribarre urduri txikiak. Ondotik datoz desodorantearen itomena, ezpain gorrien marra asimetrikoak, aho okerraren bibote gominaduna. Musikaz eta argiztapenez lagundurik animalia mugimenduak, mugimendu

borobilak eta zuzenak antzemango ditu ikusleak. Gora, behera, ezkerrera, eskuinera. Salto, bira, etzan. Eszenatokian ez dago hutsunerik.

Akziorik ez dagoenean ere akzioa da nagusi. Pertsonaia batetik besterako aldateten lekuko baita ikuslea. Egunero norberak ispiluaurrean egiten dituen erritual berberak egiten ditu Gaztañagak jendearen aurrean. Tarte horietan ere ez dago etenik, ez du ezer esaten eta dena esaten du. 35 minutuko obra dotorea, ez du ezer falta eta ez du ezer soberan.

Generoa, feminitatea, maskulinitatea, rola, mugak eta mugarik eza. Ispilu lanak egiten dituen lana da *Stereo*, aulkian ikuslea deseroso sentiarazten duen horietakoa. Baina ez ikusteko ederra ez delako, norberaren deserosotasunak islatzen dituen ispilu stereo delako baizik. ■

Egilea: Ana Zambrano

Gurutzegrama

Gaia: Asiako Ibaiak

Ezker-eskuin:

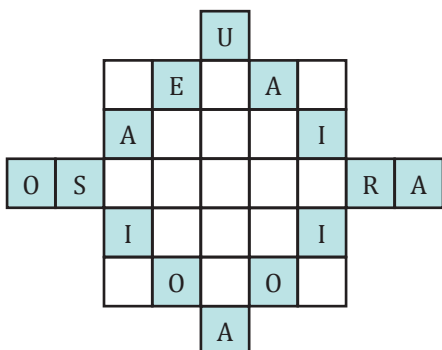
1. Ukapen. Erlauntz. Animalia zelulabakarra. 2. Germaniar hizkuntza, Herbehereetan mintzatzen dena. **Munduko ibairik handienetako bat. Tibeten du iturburua eta sei estatu zeharkatzen ditu: Yunnan probintzia, Birmania, Laos, Thailandia, Kanbodia eta Vietnam.** 3. Olerki lirikoa. Heldu aditzaren erroa. Ehun urte. 4. **Yangzi** izenaz ere ezaguna, Txinako ibai hau Asiako luzeena da eta munduko hirugarrena. **Tibeten jaio eta Shanghain Ekialdeko Txinako Itsasoan isurtzen da.** Egiptoko errege. 5. Asmoa hartu. 6. Azterketa. 7. Errealeko futbol-zelaia. Eliz deiak. 8. **Indiako ibai nagusietako bat, Himalaian sortzen da eta Brahmaputra ibaiadarrekin lotzen da 350 km zabaleko deltan bukatzeko Bengalako golkoan. Bere arroa munduko populatuenetariko bat da eta hinduismoan ibai sakratua da.** Anaiartea. 9. Mehea. Mahai-zapi. Egiptoko hamaika faraoien izena. 10. Atomo kargatu. Panpina. Ilerik gabeko zati.

Goitik Behera

1. San Martin ..., Nafarroako udalerria. Opari. 2. Suari dariona. Ugari. 3. Aditza (laburdura). Behar den bezala. 4. Infusio bizigarri. Euskararen Gaitasun Agiria. 5. Zirkonioa. Ehuna, oihala. 6. Xake jokoaren puntuak. Esanarazi. 7. Lerde. 8. Elaia. 9. Dauka (alderantziz). Dezibela. 10. Lehiaketa. 11. Trenkatzera behartu. 12. Lesakako auzoa (Nafarroa). Eginbehar (alderantziz). 13. Amatxi, amona. 14. Lurra iraultzeko lanabesa. 15. **Pakistango ibairik handiena eta luzeena da. Ibai honek Tibeten du iturburua, Himalaiako haran nagusiak zeharkatzen ditu Xaxmir pasata Pakistanera ailegatzeko.** 16. Putre. 17. Silaba hinduista. Igurzkari. 18. Amore eman gabe eusten zaion ustea. Aluminioa. 19. Zuzen ez dagoena. Magnesioa. 20. Alde, eremu. Lama. 21. Ongi. Noren atzizkia. 22. Ipazterko hondartza. Aldi.

Betegrama

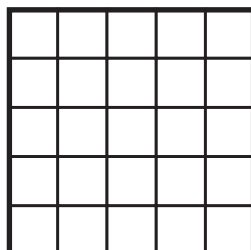
Taulan hutsik agertzen diren laukiak osatu zeharretara eta goitik behera, hitz guztiak irakurri ahal izateko.

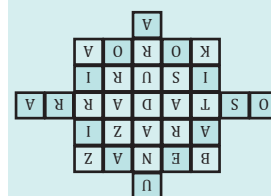
5x5

Zeharretara eta goitik behera, hitz bera.

1. Perdigoia handia.
2. Zirgiloak.
3. Adabaki traukil
4. Tentel, motel.
5. Nekatu

Ebazpenak

1. Posta
2. Oboak
3. Sorki
4. Taket
5. Alkitu

Ogeia, Fase.

Tema, Al, 19. Oker, Mg, 20. Zona, Su, 21. Ondo, En, 22. Amama, 14. Laita, 15. Indus, 16. Sai, 17. Om, Frikari, 18. 9. Ud, Db, 10. Lehia, 11. Trenkazarai, 12. Zalain, Na, 13. 4. Te, Ega, 5. Zg, Tela, 6. Elo, Erasan, 7. Adu, 8. Enara. **Goitik behera:** 1. Unx, Opagai, 2. Ke, Naro, 3. Ad, Ongi, Andrakila, Soligune. Ganges, Anaila, 9. Argala, Zamau, Ramases, 10. Ioi, Faraol, 5. Erabaki, 6. Anaili, 7. Anoeta, Manak, 8. Nederlandera, Mekong, 3. Oda, Hel, Mende, 4. Urdina, **Ezker-eskuin:** 1. Ukatze, Eulitze, Prototzo, 2.

Esti Besa. Arabar Errioxako ardogilea

Eskuernagan jaiotakoa, ardogintza eta mahastigintzaz inguratuta bizi izan da. Candido Besa upategiko langilea 1991tik, ardogintza eta nekazaritza ekologikoa bultzatzeko apustua egin du. Horretarako Etxalde Nekazaritza Iraunkorreko kide da, eta ezaugarri horiek bultzatzeko jatorri izendapen berri bat lantzen dabilta.

“Errioxan upategi handiek dute boterea, guri ez digute jaramonik egiten”

Lukas Barandiaran San Roman

@barandiluk

ARGAZKIAK: DOSPORDOS

Erroetara itzulera

“Hemen bizi izan nintzen hamaika urte eduki arte, eta gero Gipuzkoan, Deba Garaian bizi izan gara urte askoan. Hori oso garrantzitsua izan zen, batez ere euskararen aldetik, Arabar Errioxatik hara joatea beste mundu batera joatea izan baitzen. Ondoren Iruñean izan nintzen hamabi urtez, eta nekazaritza ingeniarietza ikasi nuen. 1991. urtean bikoteak eta biok hona itzultzea erabaki genuen. Inoiz ez genuen honekin kontaktua galdu, aita eta aitona beti mahastizainak izan baitira. Iritsi ginen aitarekin lanean jarri ginen. Nire bikotea mahastietan lanean hasi zen, eta ni upategian”.

Eguraldia dela eta, aurtengo uzta urria izan da. Nola daude zuen mahastiak?

Apirilaren 28an izozte handia izan zen, zero azpitik hiru-lau gradu egin zituen. Mahastia aurreratuta zetorren, kimuak nahiko hazita zeuden ordurako, eta dena erre zuen. Beste askok ez bezala, segurua daukagu guk, eta hark mahastiaren %90 galdutzat eman zigun. Orain Zero Gunea deitzen digute. Negargura handia eman zigun. Gure ekoizpenaren %15 jaso dugu, zehazki.

Nola eragin die industrializazioak mahastiei?

Badirudi bakoitzak bere ardoa izatearen kontua betikoa izan dela, baina lehen ardoa alondegi edo upategi handietara saltzen zuten, mahastizain eta sotolari txikiek ez zuten bakoitzak berea saltzen. Hori berria da, 70eko hamarkadan hasi zen bakoitza berea komertzializatzen, orduantxe eman baitzen *boom*-a. Mekanizazioa eta enpresa multinazional handiek hornitutako produktu kimikoak –ongarri artifizialak, fungizidak, herbi-

zidak– banatzen hasi ziren. Ordura arte lan askorekin egiten zena, mekanizazioarekin eta berrikuntzekin oso erraz egiten zen. Eromena izan zen. Denbora-rekin ohartu ginen lurra zaindu behar genuela, horrela ez zuela asko iraungo. Guk ehun urteko mahastiak ditugu, baina halako ekoizpen mota erabilia, 40 urtean ez dute ezer emango, akabatu egingo ditugu.

Errioxako jatorri izendapenak eta Kontseilu Arautzaileak zein paper eduki dute hor?

Upategi handiek dute boterea, haiek agintzen dute. Errioxa jatorri izendapenaren kontseiluak 150 bozeramaile ditu, eta horietatik soilik bost dira Arabar Errioxakoak. Guk ez dugu batere ahalmenik kontseiluan. Promoziorako diru kantitate handiak dituzte, baina guri ez zaigu ezer iristen. Dirua barra-barra xahutzen dute ez dakit nongo banatzaileei eskaintzak egiteko. Hemendik kanpo Errioxa soilik bere orokortasunean ezagutzen da, baina Errioxaren baitan

hiru eremu daude: Goi Errioxa, Behe Errioxa eta Arabar Errioxa. Kultura eta bizimodu oso ezberdinak daude hiru eremu horietan, eta ez dituzte kontuan hartzen bakoitzaren ezaugarriak.

Zein diferentzia dago Errioxa eta Arabar Errioxaren artean?

Arabar Errioxan familien mahastiak dira gehienak. 300 biztanleko herri batean 40 upategi dauzkagu, mahatsa saltzen dutenak kontatu gabe. Behe Errioxara jaitsita upategi erraldoiak daude, jabetzak gutxi batzuenak dira eta gainontzekoak langileak dira. Jabe horiek dira agintzen dutenak, Errioxako jatorri izendapenaren kontseiluan bozka gehien dituztenak. Ondorioz, inguruko 60 inguru upategi txiki biltzen hasi ginen gure berriazko jatorri izendapena sortzeko.

Zergatik nahi duzue zuena?

Gure artean antolatu eta kudeatu nahi dugu, baina ez digute uzten, disidentetzat jotzen gaituzte. Gure eskualdearen biziraupena bermatu nahi dugu, eta

"Guk ekoizpen iraunkorra bultzatzen dugu, gure historiarekin eta gure lurarekin lotuta. Agro-industriarekin ez goaz inora".

hori soilik gure artean adostuta egin dezakegu. Arabako ardoaren betiko ezaugarrietako bat kalitatea izan da; lurra zaintzeak eta ekoizpen zaindua eta ekologikoa edukitzeak kalitate handia ematen dio. Azken bi urteetan gure izendapen propioa egiteko lanean ibili gara, Arabako Mahastiak, baina kontseiluak Arabar Errioxa jarri beharrean Rioja Alavesa jartzera behartu gaitu, baita gure izendapenaren ondoan Errioxako izendapena jartzera ere.

Zuen apustua ekologikoan aritzea da.

Hori da onena guretzat. Lau katu gara Arabar Errioxan mahastigintza ekologikoan gabiltzanak. Institutuzioak ez dira arduratzen hori aurrera eramaten. Institutuzioen nekazaritza politika oso eskasa da, politikariak hurbiltzen zaizkigunean beti dabilta esportazioak gora eta behera, baina lehenago hemengo beha-

rrak ase behar ditugu. Etxalde, Via Campesina, Baserritik Mundura eta Bizilur bezalako mugimenduek egiten dute lan aurrera egin ahal izateko.

Etxalde Nekazaritza Iraunkorrean ari zarete zuek. Zer egiten duzue?

Etxalderen filosofia elikadura burujabetza eta nekazaritza iraunkorra bultzatzea da. Hori da gure nahia, duintasunez bizitzea. Eta ez gutxi batzuk, baizik eta denok. Horretarako denok ekoitzi behar dugu pixka bat, ez gutxi batzuek dena.

Ez duzue bide erraza, bada.

Azken sei urteetako uztetatik lau kaskarrak izan dira; hori gurea bezalako upategi txikientzat jasanezina da. Errioxako jatorri izendapenaren kontseiluak darman politika, Europatik datozen politikak, globalizazioa, denak eragiten digu. Hau da gure bizimodua, baina gero eta zailagoa da. Asko upategi handiei mahatsa saltzen hasi zen, baina batzuk jada lurra saltzen hasi dira. Gure bizimodua, eta gu geu, pikutara goaz. ■

Kokaina utzi nahi dutenen %70ek dio ETBko elurteen albistEEK ez dutela laguntzen

“Kazetariak Pagozelain ikusi eta dardarka hasten naiz, ziminoak jota”, esplikatu du Farlo Abio de Pitxumin gasteiztarak. Urte berriarekin kokaina esnifatzeari utzi nahi zion eta horretarako mentalki prestatzen ari zen: “Koadrila berria ere egin dut, kirolariak denak, jende sanoa; baina ETBekin ezin da”, azaldu du. Ez da egoera horretan dagoen bakararra, “Elurteei buruzko albistegi monografikoen eragina euskaldunen droga-kontsumoan” txostenak argitara eman duenez, ETBren informatiboak ikusteak problema bereziak eragiten ditu desintoxikatzeko orduan, telebista autonomikoak etengabe iradokitzen duelako “kokaina zerutik erortzen den mundu bat”. ETBko arduradunak ez datoz bat iritzi horrekin:

“Egia da gure albistegiek erakusten duten errealtatea gertuago dagoela Teletubby-en saio batetik, baina Jaurlaritzak oraindik ez digu agindu esateko droga doan izango dela”.

Elur kontuetarako aditu berria fitxatu du ETBk negu honetan. Irudian, lehen konexioa Andra Mari Zuriaren plazatik.

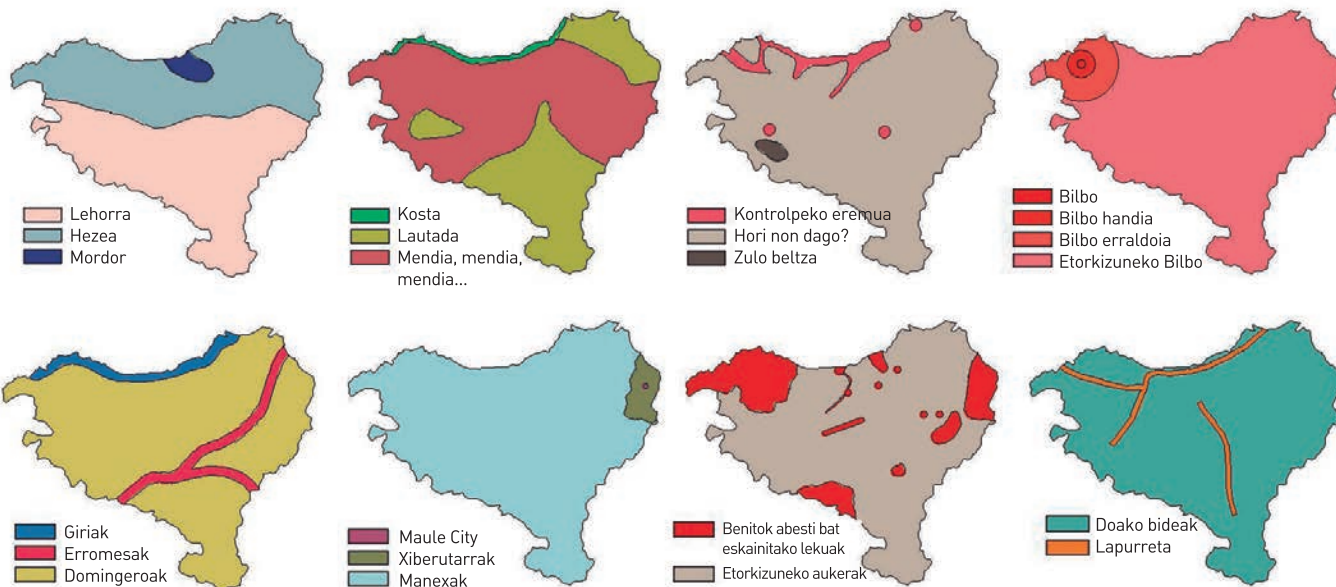
SAREAN ARRANTZATUA

Urak dakarrena...

Euskal Herria ikusteko zortzi modu

JOSEBA IZTUETS @JIZTUETA

ZULOAN

Bidaia bat AHT
eta lan-esplotazioan
barrena

Urko Apaolaza Avila

14 €

ARGIA
// LIBURUAK //

AHTko obren hesi laranja gainditu dugu

Lehen eskuko dokumentazio eta testigantzen bidez
egindako bidaia AHTko lan-esplotazioan barrena.

ARGIA eta Manu Robles-Arangizen elkarlanari esker argitaraturiko liburua.

ESKAERAK

www.argia.eus/denda | ☎ 943 371 545 | azoka@argia.eus

AHTzuloan

@AHTzuloan

www.argia.eus/blogak/zuloan

ATXEGA JAUREGIA

jatetxea

ATXEGA
JAUREGIA

Aitzezarra, 1

Zumartegi industrialdea

© 943 37 11 50

21070 **Usurbil** (Gipuzkoa)

www.atxegajauregia.com